

**Porin seudun
ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelma 2025**

Sisällys

1. YLEISOSA.....	5
1.1 Johdanto	5
1.2 Valvontasuunnitelman sisältö ja rakenne	5
1.3 Ympäristöterveydenhuollon voimavarat ja tehtäväjako	6
1.4 Tietojärjestelmät	7
1.5 Koulutus	7
1.6 Tarkastustoiminta	8
1.7 Riskinarviointi	8
1.8 Valvonnan painopisteet ja projektit.....	9
1.9 Suunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi	10
1.10 Laadunhallinta	10
1.11 Häiriötilanteisiin varautuminen	11
1.12 Viestintä	12
1.13 Maksullisuus.....	13
2. ELINTARVIKEVALVONTA.....	13
2.1 Toiminnan suunnittelu.....	13
2.2 Elintarvikevalvonnan kohteet	15
2.2.1 Rekisteröitävä elintarviketoiminta.....	15
2.2.2 Hyväksyttävät elintarvikehuoneistot	16
2.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastuksiin käytettävä aika	17
2.4 Tarkastukset.....	17
2.5 Pakkokeinot ja seuraamukset	18
2.6 Näytteenotto- ja valvontaprojektit	19
2.7 Epidemiat ja terveysvaaratilanteet	20
2.8 Muu suunnitelmallinen valvonta	21
2.8.1 Suuret yleisötilaisuudet.....	21
2.8.2 Alkutuotanto	22
2.8.3. Vienti.....	24
3. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTA	24
3.1 Lainsäädäntö ja valvonnan suunnittelu.....	24
3.2 Valvontakohteet ja riskiarviointi	26
3.2.1 Myyntipaikkojen valvonta ja tarkastusten sisältö	26
3.2.2 Tupakointikieltojen ja rajoitusten valvonta	27
3.2.4. Tupakointitilalliset ravintolat	28
3.2.5 Yleisötilaisuudet	28
3.2.6 Asuinyhteisöjen tupakointikiellot	29
3.3 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa	29
4 TERVEYDENSUOJELU.....	30

4.1 Lainsäädäntö.....	30
4.2 Valvontakohteet.....	31
4.2.1 Ilmoitusvelvolliset kohteet.....	31
4.2.2 Hyväksyttävät kohteet	32
4.3 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytettävä aika	32
4.4 Tarkastukset.....	33
4.4.1 Koulujen ja oppilaitosten tarkastukset.....	34
4.4.2 Ensisijaiset tilat.....	35
4.4.3 Asunnontarkastukset	35
4.4.4 Laivatarkastukset	36
4.4.5 Talousveden valvonta	37
4.4.6 Uimarantojen valvonta.....	38
4.4.7 Uimahallien ja yleisten altaiden valvonta.....	39
4.4.8. Radonvalvonta	40
4.4.9 Suuret yleisötilaisuudet.....	40
4.5 Pakkokeinot.....	41
5. ELÄINTEN TERVEYS- JA HYVINVOINTIOHJELMA	41
5.1 Lainsäädäntö.....	41
5.2 Voimavarat.....	43
5.2.1 Henkilöressurit, vastualueet ja työnjako	43
5.2.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	44
5.3 Tietojärjestelmät	45
5.4 Yhteistyö ja viestintä.....	46
5.5 Maksut	47
5.6 Eläinten terveyden valvonta.....	48
5.6.1 Eläintautivalmius	48
5.6.2 Eläintautien ilmoittaminen.....	49
5.6.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot.....	50
5.6.4 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta.....	50
5.6.5 Muu eläintautivalvonta.....	51
5.7 Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonta.....	52
5.8 Sisämarkkina- ja kolmasmaa kauppa.....	52
5.9 Eläinten hyvinvoinnin valvonta	55
5.9.1 Epäilyyn perustuva tarkastus.....	56
5.9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta.....	57
5.9.3 Muu hyvinvoinnin valvonta.....	57
5.10 Eläimistä saatavat sivutuotteet.....	58
5.10.1 Sivutuotelaistosten valvonta	58
5.10.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta.....	59
5.11 Ehdollisuuden vaatimusten valvonta	60
5.12 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	60

5.12.1 Peruseläinlääkäripalvelu.....	60
5.12.2 Kiireellinen eläinlääkäriapu	62
5.12.3 Saatavuus- ja laatutavoitteet.....	63
5.12.4 Toimitilat ja välineresurssit.....	65
5.13 Seuranta, arviointi ja raportointi.....	66
6. LIITTEET	66

1. YLEISOSA

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, josta säädetään terveydenhuoltolaissa. Se määritellään osaksi perusterveydenhuoltoa siten, että ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on ympäristöperäisten terveysriskien vähentämiseen, poistamiseen ja ehkäisemiseen tähtäävä toiminta.

Ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) lisäksi terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Em. lakien lisäksi ympäristöterveydenhuolto vastaa lääkelain (395/1987) 54a – 54d §:n mukaisesta nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnasta.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveystahaita aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi sekä toimijoiden toimintaedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö sekä valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006) edellyttävät kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveystahaita ehkäisevää.

Valtakunnallinen ympäristöterveyden toimintasuunnitelma ja sen tavoitteet kuvataan seuraavissa asiakirjoissa:

- Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025-2028
- Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2025-2028 (VASU)
- Eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) painopisteet vuodelle 2025
- Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma 2025-2028
- Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma 2025–2028.

1.2 Valvontasuunnitelman sisältö ja rakenne

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon ympäristöterveydenhuollon valtakunnallinen yhteinen valvontaohjelma, joka sisältää keskusviranomaisten toimialakohtaiset suunnitelmat. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

sisältää yleisosan ja toimialoittain elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain- sekä eläinlääkintähuollon suunnitelmat, joissa on kuvattu tarkastusten sisältö, valvontakohteiden tarkastustiheys, paikallinen riskinarviointi, tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika, viranomaisen toimesta tapahtuva näytteenotto sekä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

1.3 Ympäristöterveydenhuollon voimavarat ja tehtäväjako

	Käytettävissä olevat resurssit /htv
Terveydensuojelu	5,4
Tupakka- ja lääkelainvalvonta	1,3
Elintarvikevalvonta	5,0
Avustava henkilökunta	2,5
Ympäristöterveydenhuollon johtaminen	1,5
Eläinlääkäripalvelut	5,0
Eläinsuojeluvalvonta	2,0
Eläintautivalvonta	0,3
Yhteensä	23

Terveysvalvonnassa on elintarvikevalvonnan ja terveydensuojelun tiimit, joiden lähiesihenkilöinä toimivat tiiminvetäjät. Elintarvikevalvonnan lähiesihenkilönä toimii johtava terveystarkastaja, ja tiimissä on kahdeksan viranhaltijaa. Terveydensuojelun lähiesihenkilönä toimii johtava terveysinsinööri, ja tiimissä on yhteensä viisi viranhaltijaa sekä yksi toimihenkilö. Tiimityöskentelyllä hyödynnetään henkilöstön osaamista parhaalla mahdollisella tavalla, mahdollistetaan toimialakohtainen erikoistuminen, selkiytetään työnjohdollisia tehtäviä sekä tehostetaan valvontaa ja sen seuranta. Ympäristöterveydenhuollon asiakirjahallinnon suunnittelusta, ohjauksesta ja neuvonnasta vastaavat yksikössä työskentelevät asiakirjahallinnon assistentti ja palveluasiantuntija.

Ympäristöterveydenhuollossa käytettävissä oleva henkilöstöresurssi perustuu vakituisten virkojen ja toimien määrään. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon käytettävissä oleva henkilöstöresurssi on suunnitelmallisen valvonnan toteuttamisen osalta kriittinen. Näkyvintä suunnitelmallista valvontaa ovat tarkastukset ja näytteenotto. Valvonnan resursseja varataan lisäksi

- toimijoiden ohjaukseen ja neuvontaan
- kuntalaisyhteydenottoihin
- ilmoitus- ja hakemusprosesseihin
- epäilyihin ja valituksiin perustuvaan valvontaan
- talousvesivalvonnan ja ensisijaisten kiinteistöjen riskienhallintaan
- eläintautien torjuntaan
- suunnitelmalliseen häiriötilanteisiin varautumiseen

- viestintään
- henkilöstön kouluttautumiseen ja perehdyttämiseen
- laatutyöhön ja
- toiminnan suunnitteluun ja arvioimiseen toiminnan kehittämiseksi

Terveysvalvonnassa on vuosittain tarjottu harjoittelumahdollisuutta opiskelijoille, joilla ei ole vielä viralliseen valvontaan tarvittavaa pätevyyttä. Toiminnassa varaudutaan myös heidän perehdyttämiseensä valvontatoimintaan ja opinnäytetöiden ohjaamiseen.

Eläinlääkintähuoltolain mukaisista tehtävistä vastaa pääosin eläinlääkintä, jossa työskentelee johtavan kaupungineläinlääkärin alaisuudessa neljä kaupungineläinlääkärinä. Eläinlääkintähuollon voimavaroista on kerrottu tarkemmin tämän suunnitelman kappaleessa 5.2.

1.4 Tietojärjestelmät

Ympäristöterveydenhuollossa on käytössä Ruokaviraston ylläpitämä tiedonhallintajärjestelmä Vati. Järjestelmään kirjataan ympäristöterveydenhuollon kohdetiedot ja valvontatapahtumat pois lukien eläinlääkintähuolto ja eläinten hyvinvoinnin valvonta. Järjestelmän rekisteriseloste on Ruokaviraston verkkosivuilla. Porin kaupunki on sitoutunut osallistumaan Vati-tiedonhallintajärjestelmän kehitystyöhön vuosina 2025-2026 käyttäjämäärään perustuvalla vuosittaisella osallistumismaksulla.

Terveysvalvonnassa on käytössä Porin kaupungin sähköinen asiakirjahallintajärjestelmä, joka sisältää sähköisen arkiston, sekä sähköisen ja manuaalisen asiakasrekisterin. Näitä aineistoja koskeva rekisteriseloste on Porin kaupungin verkkosivuilla.

1.5 Koulutus

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö on pääosin korkeakoulutettua, ja tehtävät vaativia asiantuntijatehtäviä, joiden menestyksellinen hoitaminen edellyttää jatkuvaa tietojen ajan tasalla pitämistä ja osaamisen kehittämistä. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan hyvä koulutustavoite olisi peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden. Koulutuspäiviksi lasketaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi myös muu ammattitaidon edistäminen, kuten työnohjaukspäiviin osallistuminen, malliasiakirjoihin perehtyminen sekä muu suunnitelmallinen pätevyyden ylläpito. Vuosittain laaditaan henkilöstön koulutussuunnitelma, jossa huomioidaan henkilöstön osaaminen ja ammatilliset kehittämistarpeet.

1.6 Tarkastustoiminta

Tarkastukset ja näytteenotto ovat oleellinen osa selvitetessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastustilanteet ovat myös hyvä tilaisuus toiminnanharjoittajille saada viranomaisilta neuvontaa ja ohjausta. Tarkastukseen valmistautuminen sisältää tarkastettavien asioiden suunnittelun ennakkoon siltä osin kuin se on mahdollista, koska tarkastuksella voi tulla esiin asioita, joihin ei ole etukäteen varauduttu. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan, asiakirjoihin, tuotteisiin ja toimintatapoihin. Yksittäinen tarkastus voi käsittää koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen.

Tarkastuksen sisältö määräytyy sen mukaan, millaiseen kohteeseen ja minkä lainsäädännön perusteella se tehdään. Joihinkin kohteisiin on tarkoituksenmukaista tehdä tarkastus samanaikaisesti useamman lain perusteella. Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus, joka annetaan tiedoksi tarkastustoiminnan kohteelle.

Tarkastus voi olla joko ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyyn liittyvä tarkastus, perustarkastus, uusintatarkastus tai epäilyyn perustuva tarkastus. Suunnitelmallisia tarkastuksia ovat perustarkastus sekä sen seurauksena mahdollisesti tehtävä uusintatarkastus. Tarkastus voidaan toteuttaa myös asiakirjatarkastuksena.

Suunnitelmassa tarkastustiheydet määräytyvät toimiala- ja toimintakohtaisesti kohdetaulukkojen mukaisesti. Riskinarvioinnit perustuvat keskusviranomaisten suosituksiin, ja niistä voidaan poiketa perustellusta syystä esimerkiksi paikalliseen riskinarviointiin perustuen. Valvontasuunnitelmaan kirjattu tarkastustiheys ilmaisee, kuinka monta perustarkastusta kohteeseen on vuoden aikana suunniteltu tehtäväksi. Jos tarkastuksella havaitaan sellaisia epäkohtia, joiden korjaamiseksi on annettava kehoitus tai määräys ja näihin liittyen määräaika, suoritetaan uusintatarkastus määräajan umpeuduttua. Uusintatarkastus on suunnitelmaan sisältyvä maksullinen tarkastus eikä se korvaa vuoden aikana mahdollisesti suunniteltuja perustarkastuksia.

1.7 Riskinarviointi

Ympäristöterveydenhuollossa on kyse kahdenlaisesta riskinarvioinnista. Valvontaviranomaisen toiminta tähtää siihen, että valvottavilla kohteilla on toimiva riskien hallintajärjestelmä siten, että toiminnasta tai tuotteista ei aiheudu riskiä kuluttajien, muiden käyttäjien tai lähialueen väestön terveydelle tai hyvinvoinnille. Riskit voivat olla mikrobiologisia, kemiallisia tai fysikaalisia tekijöitä. Suunnitelmallinen valvonta perustuu jatkuvaan riskien arviointiin. Riskin suuruuteen vaikuttavat toiminnan laajuus ja luonne, vaaralle altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys.

Lainsäädäntö ja keskusviranomaisten laatima kohdeluokitukseen perustuva valvontatarve sisältävät lähtökohtaisen riskinarvioinnin. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa valvottavien kohteiden riskianalyysi on tehty arvioimalla vaaratekijät sekä vaaran todennäköisyys. Analyysi perustuu valvontahistoriaan, toiminnan laatuun ja paikallistuntemukseen. Arvioinnin perusteella tiettyjen valvontakohdetyyppien tarkastustiheyttä voidaan vähentää tai nostaa keskusviranomaisten suosituksista. Lähtökohtaisesti tarkastustiheyttä vähennettäessä arvio perustuu kohteiden pieneen kokoon, asiakkaiden vähäiseen määrään tai toiminnan vähäriskisyyteen. Valvontakohdetyyppien lisäksi suunnitelmassa on mahdollistettu valvontatiheyden vähentäminen myös kohdekohtaisesti silloin, jos valvontahistoriassa määritellyt kriteerit täyttyvät.

1.8 Valvonnan painopisteet ja projektit

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelmakauden 2025–2028 teemana ovat vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Valvontakauden teemoihin liittyvät tavoitteet ovat tietoperusteinen valvonta, osaaminen ja varautuminen. Porin seudun ympäristöterveydenhuollossa näihin tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä ovat

1. Tietoperusteinen valvonta
 - valvonnan suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään Vati-järjestelmää
 - valvonnan suunnittelussa huomioidaan riskiperusteisuus
 - pyritään lisäämään valvonnan vaikuttavuutta muun muassa kohdentamalla valvontaa riskiperusteisesti
 - valvonnan toteutus ja seuranta laatu järjestelmän mukaisesti
2. Osaaminen
 - huolehditaan riittävästä perehdyttämisestä
 - varmistetaan viranomaisen osaaminen ja sen ylläpito henkilöstön osaaminen huomioiden
3. Varautuminen
 - varautumissuunnitelman jalkauttaminen
 - häiriötilanteiden harjoittelu

Porin seudun ympäristöterveydenhuollossa noudatetaan soveltuvin osin valtakunnallisten valvontaohjelmien painopisteitä ja projekteja, jotka kirjattu toimialakohtaisiin suunnitelmiin. Terveysvalvonta osallistuu valtakunnallisiin valvontaprojekteihin mahdollisuuksien mukaan.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollossa toteutetaan vuosien 2024–2026 aikana tupakointikieltojen valvontaprojekti. Projektin tavoitteena on vahvistaa ihmisten tietämystä tupakointikielloista sekä projektiluontoisesti kartoittaa kieltojen noudattamista.

Tupakointi on kielletty rakennuksen, kulkuneuvon tai muun vastaavan paikan sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai työntekijöiden käytettävissä tai elinkeinotoiminnassa tuotettujen tai julkisten palvelujen tarjoamista varten asiakkaiden käytettävissä. Lisäksi kiello koskee ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksia ja katsomoja sekä muita tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitettuja tiloja, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Tupakointi on kielletty myös päiväkotien, esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa sekä leikkikentillä, joista pitää laatia kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusasiakirja. Lisäksi savuttoman tupakkatuotteen käyttäminen (esimerkiksi nuuska) on kiellettyä edellä mainituilla alueilla.

Edelleen tupakointi on kielletty lastensuojelulain ja mielenterveyslain perusteella hoitoa antavien laitosten ulkoalueilla, jotka on tarkoitettu alle 18-vuotiaille, sekä yleisellä uimarannalla toukokuun alusta syyskuun loppuun. Tupakoida ei myöskään saa yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisällä, kun siellä oleskelee alle 15-vuotias. Kielto ei koske kulkuneuvossa olevaa asuintilaa.

Satakunnan hyvinvointialueelle on perustettu Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) toimikunta, jonka toimintaan ympäristöterveydenhuollon edustaja osallistuu.

1.9 Suunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan reaaliaikaisesti Vati-tiedonhallintajärjestelmästä. Suunnitelman toteutuminen käsitellään vuosittain toiminnasta vastaavassa luottamuselimestä (ympäristöterveysjaosto) ja raportoidaan Vyha-järjestelmään. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

1.10 Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää valvonnan olevan suunnitelmallista, laadukasta, tehokasta ja oikeudenmukaisesti kohdennettua. Valvonnan tulee myös olla hyvän hallinnon mukaista ja sille tulee varata riittävät voimavarat. Elintarvikelain mukaan kunnan elintarvikeviranomaisen tulee laatia toimintaansa sopiva laatujärjestelmä.

Porin seudun terveysvalvonnassa on käytössä LaatuNet-laadunhallintajärjestelmä. LaatuNet on ympäristöterveydenhuollon yhteinen, valtakunnallinen selainpohjainen järjestelmä, joka pohjautuu ISO 9001 -standardiin ja terveydenhuollon SHQS-laatu-järjestelmään. LaatuNet sisältää digitaalisen

laatujärjestelmäalustan, sisäiset ja ulkoiset auditoinnit, poikkeama- ja reklamaatiohallinnan, toiminnan tavoitteet ja mittareiden seurannan sekä laadunhallintaan liittyvän ohjauksen ja neuvonnan. Laadunhallinnan työkalujen avulla on tarkoitus havaita ja korjata epäkohtia toiminnassa.

Laadunhallinnan tukemiseksi on perustettu laatutyöryhmä, joka vastaa Porin seudun ympäristöterveydenhuollon laadunhallinnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Laatutyöryhmä asettaa laadunhallinnan tavoitteet, tekee laadunhallinnan vuosisuunnitelman, järjestää sisäiset ja tilaa ulkoiset auditoinnit, käsittelee toiminnassa havaitut poikkeamat sekä seuraa indikaattorituloksia. Sisäiset ja ulkoiset auditoinnit tehdään vuosittain laadittavan auditointisuunnitelman mukaisesti. Auditointien tuloksia tarkastellaan johdon katselmuksissa ja poikkeamia havaittaessa toimintaa muutetaan jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti.

Terveysvalvonnan toimintaohjeita on koostettu laatukäsikirjaksi, jonka päivitys jatkuu vuonna 2025. Laatutyön jalkauttaminen koko ympäristöterveydenhuoltoon jatkuu muun muassa pitämällä laatupäiviä. Aluehallintoviraston ja Ruokaviraston arviointi- ja ohjauksen käynnillä saatu palaute ja kehitys- ja korjausehdotukset sekä asiakkailta saadut palautteet huomioidaan ympäristöterveydenhuollon toimintaa kehitettäessä.

1.11 Häiriötilanteisiin varautuminen

Ympäristöterveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ennakolta varauduttava häiriötilanteisiin, tilanteiden aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi, selvittämiseksi ja poistamiseksi. Ympäristöterveyshuolto varautuu häiriötilanteisiin oman varautumissuunnittelun lisäksi järjestämällä henkilöstölleen vuosittain häiriötilanneharjoituksia ja osallistamalla yhteistyöviranomaisten järjestämiin häiriötilanneharjoituksiin.

Todennäköisiä, mahdollisesti useita kertoja vuodessa esiintyviä normaaliolojen häiriötilanteita ovat epäilyt ruokamyrkytyksistä ja elintarvikkeen tai veden välityksellä leviävistä infektioista. Häiriötilanteissa terveysvalvonnalla on sopimukseen perustuen käytössä KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriopalvelut myös virka-ajan ulkopuolella.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollolla on häiriötilannesuunnitelma. Suunnitelmassa huomioidaan sekä valmiuslain että normaaliolojen poikkeustilanteet. Häiriötilannesuunnitelman ylläpidosta ja muusta varautumiseen liittyvästä valmistelusta vastaa ympäristöterveydenhuollon sisäinen varautumistiimi. Varautumistiimin tehtäviin sisältyy suunnitelmalliset henkilöstön koulutukset sekä varautumiseen ja häiriötilanteisiin liittyvien ohjeiden päivittäminen.

Ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelma päivittäminen on aloitettu vuonna 2024. Päivityksen tavoitteena on kehittää varautumissuunnitelmaa toimintalähtoisemmäksi työkaluksi ja sovittaa suunnitelma yhteen valvonta-alueen talousvettätoimittavien laitosten sekä kuntien ja kaupunkien varautumissuunnitelmien kanssa. Varautumissuunnitelmassa käsitellään laajasti ympäristöterveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja häiriötilanteissa toimimista. Varautumissuunnitelmassa huomioituja ympäristöterveydenhuoltoa koskevia häiriötilanteita ovat esimerkiksi talousvesi, elintarvike- ja uimavesivälitteiset epidemiat, eläinlääkinnän häiriötilanteet ja säteilyvaaratilanteet. Varautumissuunnitelma sisältää ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteisiin varautumista sisältävän yleisen osan lisäksi mm. toimintaohjekortteja, yhteystietoluetteloita ja tiedotemallipohjia. Häiriötilanneviestintää on käsitelty lisäksi erillisessä kriisiviestintäsuunnitelmassa. Varautumista käsitteleviä suunnitelmia päivitetään vuosittain ja tarvittaessa esimerkiksi häiriötilanteista saatujen kokemusten pohjalta.

1.12 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on varmistaa kansalaisten turvallisuus kaikissa tilanteissa ja auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa. Viranomaisilta odotetaan joustavaa, nopeaa, oikea-aikaista ja asiantuntevaa viestintää. Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu ja tiedottaminen. Valvonnan tuloksien julkaiseminen lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja samalla ympäristöterveydenhuollon tunnettavuus lisääntyy. Viestintää on myös viranomaisyhteistyö ja sidosryhmätoiminta. Terveysvalvonta tekee yhteistyötä mm. rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaisten, poliisin, pelastuslaitoksen, sosiaaliviranomaisen ja veroviranomaisen kanssa. Toimintaa tehdään näkyväksi myös järjestämällä asiakkaille koulutustilaisuuksia ja osallistumalla tapahtumiin.

Viestinnässä noudatetaan soveltuvin osin Porin kaupungin brändi- ja viestintäohjeita. Viestintä koostuu sisäisestä-, ulkoisesta- ja kriisiviestinnästä ja nämä kaikki osa-alueet kuuluvat ympäristöterveydenhuollon yksiköissä jokaiselle. Viranomaisen viestinnässä pyritään selkeään ja ymmärrettävään kielenkäyttöön ja käytetään huoliteltua yleiskieltä. Viestinnän laatua edistetään koulutuksilla ja sovituuilla, dokumentoiduilla toimintatavoilla. Neuvontaa annetaan puhelimitse ja sähköpostilla, tarvittaessa sovitaan henkilökohtaisia tapaamisia asiakkaiden kanssa.

Erityisesti häiriö- ja terveysvaaratilanteissa kriisiviestinnän osaaminen on poikkeuksellisen merkittävässä roolissa tilanteen menestyksekkään hoidon kannalta. Vastuu kriisiviestinnästä kuuluu ympäristö- ja terveysvalvontayksikön päällikölle.

Terveysvalvonnalla on käytössään Facebook-tili (Porin seudun terveysvalvonta), jonka kautta tiedotetaan ajankohtaisista aiheista.

1.13 Maksullisuus

Ympäristöterveydenhuollon laeissa säädetään, että kunnan valvontaviranomaisen tulee periä toiminnanharjoittajalta maksu muun muassa ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä sekä valvontasuunnitelmaan sisältyvästä tarkastuksesta. Elintarvike- ja terveydensuojelulaissa säädetään vuosittain perittävästä suunnitelmallisen valvonnan perusmaksusta. Poikkeuksena on tupakkalain valvonta, jossa vuosittainen valvontamaksu kattaa kaiken valvonnan. Kaikista tässä valvontasuunnitelmassa määritellyistä toimenpiteistä peritään Porin seudun ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen (ympäristöterveysjaosto) hyväksymän maksutaksan mukainen valvontamaksu.

Maksutaksan mukaisten maksujen lisäksi perittävä valvonnan perusmaksu on 150 euron suuruinen veroluonteinen maksu ja se peritään maksuvelvollisiksi määritellyiltä toimipaikoilta vuosittain.

2. ELINTARVIKEVALVONTA

2.1 Toiminnan suunnittelu

Elintarvikelain (297/2021) 39 § velvoittaa kunnan elintarvikevalvontaviranomaista laatimaan elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman. Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteena on ehkäistä vaaroja ihmisen terveydelle ja suojata kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Toimintaa suunniteltaessa on huomioitu virallista valvontaa koskevan asetuksen EU (2017/625) 9 artiklan ja 12 artiklan vaatimukset ja menettelyt. Virallista valvontaa toteutetaan säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä. Viranomaistoiminnassa noudatetaan yleisesti hyvän hallinnon perusteita (hallintolaki 434/2003), jotta asiakkaiden oikeusturva toteutuu. Elintarvikevalvonnan yhdenmukaisuuteen ohjaava laatujärjestelmä sisältää toimintaohjeet valvonnan eri toimintaprosesseille ja tiedonhallinnalle. Ohjeistukset sisällytetään myös parhailaan päivitettävään laatukäsikirjaan. Valvonnan yhdenmukaisuuden toteutumista seurataan sisäisillä auditoinneilla. Esihenkilö seuraa valvonnan toteutumista vuoden aikana ja varmistaa henkilöstön riittävän perehdytyksen elintarvikevalvonnan tehtäviin.

Vuonna 2025 Porin seudun elintarvikevalvonnan tehtävistä vastaa kahdeksan viranhaltijaa sekä alkutuotannon hygieniatarkastusten osalta virkaeläinlääkärit. Johtava terveystarkastaja vastaa yhdessä elintarviketiimin kanssa valvonnan toteutumisesta.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma on laadittu riskiperusteisesti. Suunnitelma perustuu valvontatietorekisterin (Vati) kohteiden toimintatietojen perusteella päivittyvään riskiluokitukseen. Valvontatietojen oikeellisuus varmistetaan tarkistamalla ja päivittämällä tietoja säännöllisen valvonnan tai esimerkiksi yhteydenottojen yhteydessä. Tietojen oikeellisuuden ja tietosuojan varmistaminen on yksi ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelmakauden 2025-2028 teemoista.

Elintarvikevalvonnan henkilöstön osaaminen tehtävässään varmistetaan henkilökohtaisella perehdytyksellä ja suunnitelmallisilla koulutuksilla. Elintarvikevalvonnan henkilöstöä osallistuu aktiivisesti yksikön varautumistiimin toimintaan ja yhteisiin häiriötilanneharjoituksiin, millä varmistetaan, että vastuiden ja tehtävien priorisointi on sujuvaa myös häiriötilanteissa kaikilla terveysvalvonnan osa-alueilla. Henkilöstö on saanut lisäkoulutusta hallinnollisiin tehtäviin esimerkiksi hallinnollisissa pakkokeinoprosesseissa, sekä viestinnässä (asiakaspalvelukoulutus). Ydinosaamista (lainsäädäntö ja valvontatyö) ylläpidetään kertaamalla toimintalinjauksia ja käytännön toimintaohjeita säännöllisesti. Elintarvikevalvojille järjestettävien koulutusten lisäksi henkilöstö osallistuu säännöllisesti Ruokaviraston järjestämiin kansallisten valvontaverkoston tapaamisiin. Näitä ovat esimerkiksi alkutuotannon, elintarvikeparanteiden, rikollisuuden torjunnan, ravintolisien ja elintarvikekontaktimateriaalien valvonnan verkostot. Verkostoista saatu ajantasainen tieto jaetaan ja hyödynnetään valvontatyössä, millä tavoitellaan yhdenmukaista valvontaa sekä mahdollistetaan erikoistuminen eri valvonnan osa-alueille. Vuonna 2025 jatketaan vertaisyhteydenpitoa muiden Satakunnan valvontayksiköiden kanssa. Lisäksi suunnitelmissa on tavoittaa toiminnanharjoittajia koulutuksilla. Valvontakauden suunnitelma tarkentuu vuoden 2025 aikana.

Valvonnassa huomioidaan myös Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) painopisteineen. Vuonna 2025 valvontayksikkö varautuu osallistumaan histamiinivalvontaprojektiin (tarkemmin kohta 2.6.). Edelleen valvonnassa varaudutaan petoksellisen toiminnan torjuntaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Porin valvonta-alueella valvontaa kohdennetaan valvontakautena 2025-2028 elintarvikkeiden tarjoilu- ja valmistuskohteisiin sekä sellaisiin myyntipaikkoihin, joissa on eläinperäisten elintarvikkeiden palvelumyyntiä. Valvonnan kohdentaminen perustuu viime vuosien tarkastushavaintoihin, elintarvikekohteiden omavalvontanäytteiden tuloksiin sekä lisääntyviin ruokamyrkytyspäilyilmoituksiin. Tarkastuksia kohdennetaan osa-alueisiin, joissa lainsäädännön toteutumisessa on ollut eniten puutteita. Näitä Oiva-ohjeiden kohtia ovat elintarvikkeiden lämpötilahallinta, tuotanto- ja käsittelyhygienia, henkilökunnan toiminta ja koulutus sekä elintarvikkeista

annettavat tiedot. Myös elintarvikekohtaiset erityisvaatimukset kuten nimisuojatut elintarvikkeet (kinkku, feta) ovat valvontakaudella tarkastusten kohteena.

Vuosina 2025-2028 toiminnan tavoitteena on valvonnan tehokkuuden, vaikuttavuuden ja kattavuuden varmistaminen.

- 1) tarkastussuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti ja tehdään korjaavat tarkistukset suunnitelman toteutumiseksi (PDCA) kuluvan vuoden aikana
- 2) varmistetaan valvontatyön tuloksellisuus, jonka mittareita ovat:
 - A. toimintaansa parantaneiden toimijoiden määrä (tavoite: lisääntyy)
 - B. Oiva-tarkastusten A-B –tulosten osuuden positiivinen suunta (tavoite: lisääntyy)
 - C. valitusten/ruokamyrkytyspäilyjen ja epidemioiden määrä (tavoite: vähentyy)
- 3) varmistetaan, että uusien elintarvikekohteiden ensimmäiset tarkastukset toteutuvat määräajassa
- 4) varmistetaan, että annettujen määräaikojen jälkeen tehtävät uusintatarkastukset toteutuvat määräajassa
- 5) Valvonnan yhteneväisyyttä edistetään sisäisellä seurannalla (sisäiset auditoinnit, paritarkastukset ja esihenkilön osallistuminen tarkastuksille sekä painopistevalvonnan toteutumisen seuranta).

Valvontatoiminnan ytimessä on toimijoiden omavalvonnan tukeminen. Ennaltaehkäisevän valvontatyön ja valvontatoiminnan näkyvyyttä pidetään yllä valvontakaudella osallistamalla elintarvikealan toimijoita elintarvikeketjun osana (koulutustilaisuuksien järjestäminen ja palautteen pyytäminen valvontatoiminnasta toiminnan kehittämiseksi). Lisäämällä tavoitteellisesti yhteistyötä oppilaitosten ja yritysneuvonnan kanssa kohdistetaan neuvontaa elintarvikealan uusille toimijoille ja lisätään tietoa elintarviketurvallisuudesta.

2.2 Elintarvikevalvonnan kohteet

2.2.1 Rekisteröitävä elintarviketoiminta

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarviketoiminnasta 10 §:ssä säädetyille viranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista (rekisteröitävä elintarviketoiminta). Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää sille asetetut vaatimukset. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista valvottavaa huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot, kotona sijaitsevat elintarvikehuoneistot). Toimijan vaihtuessa siten, että Y-tunnus muuttuu, tulee huoneistosta uusi elintarvikevalvonnan kohde, josta toimija tekee elintarvikelain 10 §:n mukaisen ilmoituksen. Elintarvikevalvontaviranomainen ilmoittaa toimijalle tietojen tallennuksesta sähköisesti.

Porin seudun elintarvikevalvonnan piirissä olevien tarjoilu- ja myyntipaikkojen toiminnassa tapahtuu usein muutoksia. Näihin liittyvien ilmoitusten käsittelyyn ja toiminnan selvittelyyn on varattava aikaa. Vuoteen 2025 on edelleen odotettavissa aloittavien toimipaikkojen valvontapainetta, mikä haastaa suunnitellun valvonnan toteuttamista. Rekisteröityjä elintarviketoimipaikkoja on valvontarekisterissä noin 850 kohdetta, joista lähes 90 % on myynti- ja tarjoilupaikkoja.

2.2.2 Hyväksyttävät elintarvikehuoneistot

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hyväksyttävät huoneistot tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee huoneiston hyväksymisestä päätöksen, jossa kuvataan kaikki huoneiston hyväksytyt toiminnot. Päätös tehdään 60 vrk kuluessa asian vireille tulosta, mikäli hakemus ei vaadi täydentämistä hakijan toimesta. Tieto päätöksestä annetaan tiedoksi Ruokavirastolle, joka antaa laitokselle hyväksymisnumeron ja pitää listaa laitosten hyväksytyistä toiminnoista.

Hyväksyttäviä elintarvikehuoneistoja valvotaan noudattaen Ruokaviraston kullekin toiminnalle asettamia tarkastustiheyksiä, kuitenkin huomioiden toiminnan mahdollinen kausiluontoisuus. Jokaiseen huoneistoon tehdään vähintään yksi valvontakäynti vuodessa, ja mikäli toimintaa ei huoneistossa vuoden aikana ole, huolehditaan siitä, että toimija tekee joko ilmoituksen väliaikaisesta toiminnan keskeyttämisestä tai toiminnan lopettamisesta.

Valvonnan osalta pidetään kirjaa siitä, että kaikki oivarivit tulevat käytyä läpi kohteessa vähintään kolmen vuoden kuluessa. Porin seudun yhteistoiminta-alueella toimii yksi suuri kala-alan laitos sekä muutamia pienempiä, meijeri sekä pieni munanpakkaamo. Pienten kala-alan laitosten toiminta keskittyy loppuvuoteen.

2.2.3 Elintarvikekontaktimateriaalitoiminta

Elintarvikekontaktimateriaalilla tarkoitetaan materiaaleja ja tarvikkeita, jotka on tarkoitettu suoraan tai välillisesti joutumaan kosketukseen elintarvikkeen kanssa. Kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimipaikan sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle (Elintarvikelaki 13 §).

Kontaktimateriaalien vaatimustenmukaisuuden toteutumista valvotaan tarkastamalla toimijan prosesseja, omavalvontaa sekä vaatimustenmukaisuutta osoittavia asiakirjoja. Porin seudun elintarvikevalvonnan alueella on 15 valvonnassa olevaa kontaktimateriaalitoimijaa, joista viisi on kontaktimateriaalien valmistajia tai jalostajia.

2.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastuksiin käytettävä aika

Valvontakohteiden riskiluokitus määräytyy toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Säännöllisen valvonnan tarkastuksista on laadittu kohde- ja toimintakohtainen tarkastussuunnitelma. Suunnitelmassa on esitetty Ruokaviraston ohjeen 10503/4 (Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen) mukainen riskinarviointi sekä riskinarvioinnin perusteella suositeltu tarkastustiheys, tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika sekä tämän perusteella suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025.

Tarkastustavoitteet noudattavat Ruokaviraston määrittelemää kohteiden riskiluokitusta. Rekisteröityjen elintarviketoimintojen valvonnassa priorisoidaan korkeamman riskiluokan valvontakohteet (laaja elintarvikkeiden tuotantomäärä, valmistus riskiryhmille), jonka jälkeen edetään matalamman riskiluokan kohteiden valvontaan. Uusien kohteiden tarkastukset nostetaan suunnitelmalliseen valvontaan toiminnan aloituspäivän mukaan. Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan kuukausittain ja raportoidaan neljännesvuosittain Vatista yksikön päällikölle. Tavoitteiden toteutumista seurataan myös laatujärjestelmä LaatuNetin valtakunnallisten mittarien avulla verraten valtakunnalliseen tasoon. Porin seudun elintarvikevalvonnan suoritteet vastaavat valtakunnallisella tasolla isompien kaupunkien valvontatoimintaa, johtuen tarjoilupaiikkojen suuresta määrästä. Valvontakauden tavoitteena on ohjata valvonnan resursseja kattamaan tehokkaammin elintarvikevalvonnan kenttää ja pitää yllä valvontakäyntien määrän nousevaa trendiä.

2.4 Tarkastukset

Tarkastustoiminta on määritelty tämän suunnitelman kohdassa 1.6. Ensisijainen vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta ja määräystenmukaisuudesta on elintarvikealan toimijalla. Elintarvikevalvonnan tarkastukset kohdistuvat valvottavaan toimintaan ja perustuvat Oiva-arviointiohjeisiin. Ohjeet on tarkoitettu kuntien elintarvikevalvojille viranomaiskäyttöön, mutta elintarvikealan yritykset voivat käyttää ohjeita apuna oman toimintansa suunnittelussa. Elintarvikelain mukainen Oiva-tarkastus tehdään valvonta-asetuksen 9 artiklaa noudattaen pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta, koska tarkoitus on tarkastaa sen hetkistä toimintaa yrityksessä. Tarkastuksilla arvioidaan lainsäädännön toteutumista esimerkiksi toimitilojen, toimintatapojen, tuotteiden, olosuhteiden ja omavalvonta-asiakirjojen osalta. Tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen perustarkastuksen tai kohdennetumpia tarkastuksia esimerkiksi lämpötilaseurantaan, näytteenottoon tai puhtaanapitoon. Tarkastusten sisältö on kohde- ja toimintakohtainen, esimerkiksi ravintolatoiminta, laitoskeittiö tai kahvinpaahtimo. Kaikki Oiva-tarkastusohjeiden sisältämät asiat tarkastetaan vähintään kerran kolmen vuoden aikana, jos asiaa sovelletaan valvontakohteessa. Perustarkastuksen lisäksi tarkastus voi olla uusintatarkastus, päätökseen tai määräykseen liittyvä tarkastus ja näiden jälkivalvontaan liittyvä tarkastus, tai pelkkä

asiakirjatarkastus. Tarkastus voi kohdistua myös esim. verkossa toimivan tai kotirauhan piirissä olevan elintarviketoiminnan tarkastamiseen. Tarkastus voidaan suorittaa kokonaisuudessaan myös etätarkastuksena.

Kaikki elintarviketoiminnat eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Tällaisia toimintoja tarkastetaan ainoastaan tarvittaessa, esimerkiksi epäilyyn perustuen, tai valvontaprojekteihin liittyen. Rekisteröidyistä elintarviketoiminnoista erittäin vähäriskisiä ja siksi säännöllisen valvonnan ulkopuolella ovat esimerkiksi pubit. Kohteilla, jotka eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin, on kuitenkin ilmoitusvelvollisuus ja ne rekisteröidään valvontakohteiksi. Niihin tehdään ensimmäinen tarkastus riskien arvioimiseksi ja jatkossa tarkastuksia tarvittaessa, esimerkiksi valitusten takia.

Elintarvikevalvonnan suunnitelman mukaiset tarkastukset alkutuotantopaikkojen ja elintarvikekontaktimateriaalitoiminnan tarkastuksia lukuun ottamatta ovat Oiva-järjestelmän mukaisia tarkastuksia, joista muodostuu julkinen Oiva-raportti. Tarkastusten sisältö määräytyy Ruokaviraston antamien erillisten Oiva-ohjeistusten mukaisesti.

Ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyn yhteydessä uusi valvontakohte rekisteröidään ja se tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ensimmäinen tarkastus tehdään toiminnan laadusta ja laajuudesta riippuen viimeistään kolmen kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen määritellään kohteen riskiluokka ja sen mukainen tarkastustiheys. Ensimmäinen tarkastus ja riskiluokituksen perusteella tehdyt sitä seuraavat tarkastukset ovat maksullisia. Jos valvontakäynnillä todetaan, että toiminta ei kuulu säännölliseen valvontaan, kohde siirretään tarvittaessa valvottavaksi (0-riskin kohteet).

Valvonnassa käytetään neuvottelevaa ja valmentavaa ohjaustapaa, mutta tehokkaampiin toimiin ryhdytään, jos elintarviketurvallisuus heikentyy tai vaarantuu. Kun epäkohdan tai epäkohtien korjaamiselle on tarkastuskertomuksessa tai pakkokeinoasiakirjassa annettu määräaika, huoneistoon tehdään maksullinen uusintatarkastus. Uusintatarkastuksien osuus valvontatarkastuksista on noin 10 %.

2.5 Pakkokeinot ja seuraamukset

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään elintarvikevalvonnassa silloin, kun elintarviketurvallisuus on vaarantunut ja muut valvontatoimenpiteet ole riittäviä asian kiireellisyydestä tai vakavuudesta johtuen. Valvonnassa siirrytään asteittain pakkokeinoihin, kun elintarvikealan toimija ei kirjallisesta kehotuksesta huolimatta ryhdy toimenpiteisiin elintarvikelainsäädännön noudattamiseksi. Elintarvikelainsäädäntö mahdollistaa pakkokeinojen käytön myös silloin, kun todetaan kuluttajan harhaanjohtamista tai petoksellista toimintaa. Elintarvikelain 9. luvun 55-70 § mukaisia pakkokeinoja ja seuraamuksia ovat muun muassa määräykset ja kiellot, haltuunotto, rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai

lopettaminen, uhkasakko, käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös, alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttaminen sekä elintarvikevalvonnan rangaistusluonteinen seuraamusmaksu, joka otettiin käyttöön Porin elintarvikevalvonnassa 2024.

Hallinnollisten pakkokeinopäätösten osalta toimivalta on siirretty hygieenikkoeläinlääkärille, johtavalle terveystarkastajalle ja ympäristö- ja terveysvalvontayksikön päällikölle. Kaikilla elintarvikevalvonnan valvontatehtävää hoitavilla viranhaltijoilla on kiireellisessä tapauksessa oikeus antaa määräyksiä epäkohdan poistamiseksi, asettaa kieltoja sekä tehdä päätös elintarvikkeen haltuunotosta. Tällainen kiireellinen viranhaltijapäätös on viipymättä saatettava kunnan elintarvikeviranomaisen käsiteltäväksi. Elintarvikevalvonnan henkilöstö saa säännöllisesti koulutusta hallinnollisten pakkokeinojen käytössä.

2.6 Näytteenotto- ja valvontaprojektit

Viranomaisnäytteenotto toteutetaan suunniteltuina projekteina ja toimijan omavalvontajärjestelmän toimivuuden todentamiseksi. Valtakunnallisiin valvontaprojekteihin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan.

Valvonnassa varaudutaan vuonna 2025 asiakasvalitusten perusteella tehtävään näytteenottoon sekä elintarvikkeista tai talousvedestä mahdollisesti aiheutuvien terveysvaaratilanteiden selvittämiseen. Lisäksi varaudutaan kansallisen elintarvikevalvontaohjelman valvonta- ja seurantaohjelmiin liittyvään näytteenottoon, kuten vuosittaiset vierasainevalvonnan ja kasvinsuojelu- sekä lääkeainejäämien valvontanäytteet ja mahdolliset elintarvikkeen alkuperän varmistamiseen liittyvät näytteet. Elintarvikevalvonnassa tehtäviin opinnäytetöihin liittyy usein näytteenottoprojekteja, joita voidaan hyödyntää valvonnassa. Edellä mainitut näytteenotot ovat toimijalle pääsääntöisesti maksuttomia.

Vuonna 2025-2026 toteutettavat projektit:

- 1) Valvontayksikön valvontaprojekti Jauhelihan mikrobiologinen laatu palvelumyynnissä. Projektista laaditaan erillinen näytteenottosuunnitelma ja se toteutetaan koko valvonta-alueella.
- 2) Ruokaviraston valtakunnallinen näytteenottohanke Histamiini kalatuotteissa (toteutus 2025). Tavoitteena on saada tietoa Suomessa valmistettujen kalajalosteiden histamiinitasoista sallittujen histamiinitasojen noudattamisen todentamiseksi. Korkeat histamiinipitoisuudet kalassa voivat aiheuttaa ruokamyrkytyksiä.

Elintarvikealan toimija vastaa tuotteidensa turvallisuudesta ja laadusta ja todentaa sitä myös omavalvonnassa tehtävin tutkimuksin. Vuosittain osa omavalvontanäytteistä otetaan viranomaisnäytteenä niissä elintarvikehuoneistoissa, joiden omavalvontaan sisältyy mikrobikriteeriasetuksen mukaisia listeriatutkimuksia pinnoilta. Hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa

yksi pinalisteria-näytteenotto vuodessa tehdään viranomaisnäytteenä, ja rekisteröidyissä niinä vuosina, kun huoneistoon tehdään valvontasuunnitelman mukainen Oiva-tarkastus.

Viranomaisnäytteitä otetaan valvontakohteissa myös tarvittaessa, mikäli näytteenotto on tarpeen tarkastushavaintojen perusteella, viranomaisnäytteiden tulokset ovat epätydyttäviä tai muusta vastaavasta syystä. Näytteenotto pyritään tekemään pääsääntöisesti tarkastusten yhteydessä, mutta myös erillisiä näytteenottokäyntejä voidaan tehdä.

Kunnan suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevien valvontakohteiden näytteenotto (viranomaisnäytteet ja projektinäytteet) sisältyy valvonnasta vuosittain perittävään perusmaksuun. Viranomaisnäytteiden tutkiminen on toiminnanharjoittajalle maksullista. Maksu tutkimuksista peritään toiminnanharjoittajalta, kun syynä näytteenottoon on säännösten noudattamatta jättäminen tai valvonnassa todetun epäkohdan laajuuden selvittäminen, korjaavien toimenpiteiden tekemisen tai riittävyuden varmistaminen, säästöjen noudattamiseksi annetun kehotuksen tai määräyksen noudattamisen tai noudattamatta jättämisen toteaminen silloin, kun toimijan oman näytteenotto katsotaan riittämättömäksi.

Porin seudun terveysvalvonnan elintarvikenäytteiden tutkiminen tapahtuu pääasiassa KVVY Tutkimus Oy:n laboratorioissa. Lisäksi hyödynnetään Ruokaviraston laboratoriota. Valvonnassa varmistetaan, että käytettävät laboratoriot ja tutkimusmenetelmät täyttävät kansainvälisen standardin SFS 17025 vaatimukset ja menetelmät ovat akkreditoituja.

Sellaisten elintarvikehuoneistojen, joilla on oma kaivo, talousveden laatua valvotaan säännöllisin näytteenotoin. Tutkimustiheys on elintarvikealan yrityksen toiminnan luonteesta riippuen 1-3 kertaa kolmessa vuodessa. Näytteet voidaan ottaa tarkastuksen yhteydessä. Näytteiden tutkiminen on toimijalle maksullista.

2.7 Epidemiat ja terveysvaaratilanteet

Elintarvikelain 47 §:ssä säädetään, että kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen on saatuaan ilmoituksen ruokamyrkytyspäilystä tai epäillessään ruokamyrkytystä muusta syystä, viipymättä tehtävä tapausta koskeva selvitys asianmukaisine epidemiologisine ja mikrobiologisine tutkimuksineen. Selvitys on tehtävä yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa sekä toimitettava tarpeelliset ilmoitukset Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Ruokavirastolle. Lain 27 §:n mukaan kunta laatii elintarvikkeita koskevan suunnitelman toimialueellaan. Epidemioiden selvittämistä on käsitelty myös ympäristöterveydenhuollon omissa varautumis- ja häiriötilannesuunnitelmissa. Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011) määrittelee epidemiatyöryhmän tehtävät ja kokoonpanon. Epidemiatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti vähintään kerran vuodessa ja aina, kun se epidemiaepäilyn vuoksi on tarpeen.

Elintarvikevalvonnassa epäilyilmoitukset ohjataan kohteen vastuulliselle valvojalle tai tällaisen puuttessa esihenkilölle, joka nimeää vastuuhenkilön ja tarvittaessa tälle avustajan. Ruokamyrkytys epäilyjen selvittämiseen on toimintaohje. Vastuuhenkilö tekee epäilystä RYMY-ilmoituksen, kun

- kyseessä on **laitoksessa**, esimerkiksi koulussa, päiväkodissa tai sairaalassa, esiintyvä epidemia
- on perusteltua aihetta epäillä **kaupallista elintarviketta** tartunnan lähteeksi
- on perusteltua aihetta epäillä ravintolassa saadun ruokamyrkytyksen johtuvan laajalle levinneestä **raaka-aine-erästä**
- tapauksia on **enemmän kuin viisi**
- kyseessä on **poikkeuksellisen vakavan** taudinkuvan aiheuttava tapaus, esimerkiksi botulismi.
- Perhe-epidemioissa ilmoitus tehdään, jos on perusteltua aihetta epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi.

Tapauksista, joista on tehty RYMY-ilmoitus, laatii hygieenikkoeläinlääkäri tai johtava terveystarkastaja epidemian selvitysilmoituksen, kun kaikki tapaukseen liittyvä data on saatu kerättyä ja käsiteltyä. Epidemioiden selvitysilmoitukset käydään läpi varautumistiimissä ja epidemiatyöryhmän vuosittaisessa kokouksessa.

2.8 Muu suunnitelmallinen valvonta

2.8.1 Suuret yleisötilaisuudet

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella järjestetään vuosittain monia säännöllisesti toistuvia suuria yleisötilaisuuksia, joihin liittyy myös elintarviketoimintaa. Suurimmat tilaisuudet ovat kesäaikaan järjestettävät Pori Jazz ja SuomiAreena. Jos yleisötilaisuuden järjestäjällä on omaa elintarviketoimintaa, toiminta rekisteröidään elintarvikelain mukaisesti. Muussa tapauksessa elintarvikealan toimijoita valvotaan suuressa yleisötilaisuudessa itsenäisinä toimijoina. Tilaisuuksiin osallistuvat elintarvikealan toimijat tekevät elintarvikelain 12 §:n mukaisen tiedotuksen tapahtumasta ja tarvittaessa 10 §:n mukaisen ilmoituksen elintarviketoiminnasta. Tarkastuksia tapahtumiin tehdään erillisen suunnitelman mukaisesti. Liikkuvien toimijoiden tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti varautuen myös kiireellisiin toimiin esimerkiksi epäilyilmoitusten osalta. Lisäksi varataan resursseja yleisötilaisuuksien ilmoitusten käsittelyyn ja toiminnan valvontaan.

2.8.2 Alkutuotanto

Alkutuotannon toimijan on elintarvikelain 8§ velvoittamana rekisteröidyttävä toimivaltaiselle viranomaiselle, mikäli kyse ei ole luonnonvaraisten kasvien tai sienten keräämisestä tai metsästyksestä, tai mikäli toimintaa ei voida pitää elinkeinon harjoittamisena.

Alkutuotannon toimijoiden valvontatiheydet Porin seudun yhteistoiminta-alueella pohjautuvat Ruokaviraston ohjeeseen "Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi". Osa alkutuotannon toiminnasta on ohjeessa luokiteltu tarkastettavaksi ainoastaan tarvittaessa ja osalle on määritelty säännöllinen tarkastustiheys. Säännöllisen tarkastustiheyden omaaville toiminnoille on tässä suunnitelmassa määritelty tarkastusvuosi toimintaluokittain, mikä helpottaa toimintaan perehtymistä, kun tarkastustiheydet eivät ole vuosittaisia. Poikkeuksen muodostavat maitohygieniatarkastukset sekä kananmunantuotannon tarkastukset.

Maitohygieniatarkastuksia suoritetaan vuosittain liitteenä olevan toimijakohtaisen suunnitelman mukaan niin, että kaikki toiminnassa olevat tilat tarkastetaan vähintään joka viides vuosi. Raakamaitoa yli 2500 kg vuodessa suoraan kuluttajalle myyvät maidontuottajat tarkastetaan joka toinen vuosi (näitä ei tällä hetkellä ole valvonta-alueella). Raakamaitoa tilan omassa elintarvikehuoneistossa raakamaitotuotteiden valmistukseen käyttävät tilat tai tilat, jotka luovuttavat raakamaitoa pakattavaksi lämpökäsittämättömänä tai myyvät sitä itse elintarvikehuoneistonsa kautta (näitä ei tällä hetkellä ole valvonta-alueella) tarkastetaan vuosittain. Maitohygieniatarkastuksen yhteydessä tuottajalta selvitetään mahdollinen raakamaidon myynti ja nostetaan tarvittaessa tällä perusteella tarkastustiheyttä. Tarkastustiheyttä nostetaan myös, mikäli valvonnassa todetaan toistuvasti epäkohtia tai mikäli toimijan huonokuntoisten tai riittämättömien tilojen todetaan nostavan toiminnan riskiluokkaa.

Kananmunantuotannon alkutuotannon tarkastus suoritetaan salmonellavalvontakäynnin yhteydessä, mikäli tuottajalla on suoramyyntiä kuluttajalle. Mahdollinen suoramyynti ja sen laajuus selvitetään tuottajalta salmonellavalvontakäynnin yhteydessä. Salmonellavalvontakäynti virkaeläinlääkäriin toimesta suoritetaan vuosittain niille tiloille, jotka toimittavat munia munanpakkaamoon. Niille tiloille, jotka toimittavat munia ainoastaan suoraan kuluttajalle, suoritetaan käynti 2-3 vuoden välein kanojen määrästä riippuen. Alkutuotannon tarkastuksen suorittavat Porin seudun yhteistoiminta-alueella virkaeläinlääkärit, ja kirjaavat valvontatiedot Vatiin. Alkutuotannon tarkastus suoritetaan joka kuudes vuosi munantuottajalle silloin, kun tämä myy munia suoraan kuluttajalle alle 20 000 kg vuodessa.

Alkutuotannon valvontasuunnitelma toimintaluokittain (alkutuotantopaikkojen lukumäärä suunnitelmaa laadittaessa 19.11.2024 1487 kpl):

Toimintaluokka	Kohteiden lkm,	Tarkastustiheys/ vuosi	Suunniteltu tarkastusvuosi	Tarkastukset 2025 (kpl)
Kalastus, yli 12 m alus	2	0,3	2027	0
Vesiviljelylaitos	6	0,3 (oman alueen laitokset)	2026	0
Kalastustuotteiden suoramyynä alle 5000 kg/vuosi	83 (kaupallisten kalastajien määrä)	0,3	2025	10
Kananmunien tuotanto	36	0,2	2025	4
Muiden linnunmunien tuotanto	5 (arvio)	0,2	2025	5
Kasvituotanto*, avomaaviljely	37 (arvio)	0,3	2026-2028	0
Kasvihuonetuotanto*	5	0,2	2025	5
Itujen tuotanto	0	1	-	-
Itujen myynti suoraan kuluttajalle/paikalliseen vm alle 5000 kg/v	0	0,5	-	0
Maidontuotanto	29	0,5-0,25	2025	6

* Koskee sellaisenaan syötävien kasvien tuotantoa

Tarvittaessa tarkastettavia alkutuotannon toimintoja ovat Ruokaviraston ohjeen mukaan:

- muu kasvin- ja siententuotanto (esim. ruokaperuna, vilja, hedelmät ja juurekset sekä muut kuin sellaisenaan syötävät vihannekset, kuten avomaankurkku ja pavut)
- eläinten kasvatusta lihantuotantoa varten
- hunajan tuotanto ja myynti suoraan kuluttajalle tai paikalliseen vähittäismyyntiin alle 5000 kg/vuosi
- kalastus < 12 m alus
- muiden linnunmunien kuin kananmunien myynti suoraan kuluttajalle tai paikalliseen vähittäismyyntiin
- kasvihuoneessa kasvatettujen, sellaisenaan syötävien lehtivihannesten myynti suoraan kuluttajalle tai paikalliseen vähittäismyyntiin alle 5000 kg/vuosi
- muiden kasveista saatavien alkutuotannon tuotteiden ja sienten myynti suoraan kuluttajalle ≤ 100 000 kg/vuosi tai toimittaminen paikalliseen vähittäismyyntiin ≤ 100 000 kg/vuosi

Toiminnan rekisteröinnin jälkeen tarkastuksia tarvittaessa tarkastettavalla alkutuotantopaikalla tehdään, jos siihen on erityinen syy, kuten ruokamyrkytyspäily, epäily lainsäädännön vastaisuudesta (esimerkiksi havainto epähygienisestä toiminnasta) tai asiakasvalitukset.

2.8.3. Vienti

Kansalliselta valvonnalta vientihyväksyntä huoneistossa velvoittaa valvomaan toimijoiden valmiuksia ylläpitää vientimaan vientivaatimuksia. Ruokavirasto ohjaa kuntavalvojia vientiin liittyvässä valvonnassa ja julkaisee mm. säännöllisesti päivitettäviä vientivalvonnan oppaita.

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueelta ei ole tällä hetkellä aktiivista eläinperäisten elintarvikkeiden vientiä EU:n ulkopuolelle.

2.8.4 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta (ent. ensisaapumisvalvonta)

Ruokavirasto ohjaa ja neuvoo kuntien elintarvikevalvontaviranomaisia eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonnassa.

Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontia valvotaan osana kuntien tekemää Oiva-valvontaa. Porin seudulla sisämarkkinatuonnin valvontakohteita on kaksi.

Eläinperäisiä elintarvikkeita EU:n sisämarkkinoilta Suomeen tuovien toimijoiden tulee tehdä tuonti-ilmoitus saapuneista lähetyksistä vähintään neljä kertaa vuodessa.

3. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTA

3.1 Lainsäädäntö ja valvonnan suunnittelu

Tupakkalain (549/2016) 8 §:n mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja valvoo

- tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiinesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista,
- omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista,
- markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säädösten noudattamista sekä
- tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Valvira ohjeistaa kuntien alueellisia ja paikallisia valvontayksiköjä niille kuuluvien tehtävien hoidossa. Lounais-Suomen aluehallintovirasto ohjaa tupakkalain alueellista valvontaa. Tupakkalain valvontatehtävistä elintarvikevalvontatiimille kuuluvat vähittäis- ja tukkumyyntiin sekä ravintoloiden tupakointitilojen ja yleisötilaisuuksien tupakointikieltojen valvontaan liittyvät tehtävät. Terveystieteiden valvonnalle kuuluvat yleisötilaisuuksien, julkisten huoneistojen ja asuinyhteisöjen tupakointikieltojen valvonta. Jotta valvonta olisi laadukasta, riskiperusteista ja ehkäisisi terveyshaittoja, henkilöstön osaamista ylläpidetään ulkopuolisin (esimerkiksi Valvira, EHYT ry) ja sisäisin koulutuksin. Valvontakauden tavoite on tarkastella tupakkalain valvontakenttää kokonaisuutena tehtävien

eriyttämisestä huolimatta siten, että valvonta olisi riittävää, säännöllistä ja viestinnältään terveyshaittoja ehkäisevää (asiakaskentän tupakkalain noudattamista tukevat yhteistyökokoukset ja neuvonta). Henkilöstön lisäperehdytys toimintakentän muutoksiin, esimerkiksi tupakka-alalla tapahtuva markkinointi, uudet tupakka- ja nikotiinituotteet, jäljitettävyyden, lainsäädäntömuutokset, yhtenäistää valvontatoimintaa ja varmistaa oikea-aikaisen ja lainsäädäntöön perustuvan puuttumisen tupakkalain rikkomuksiin.

Läkelain (395/1987) mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä. Porin seudun ympäristöterveydenhuollon alueella valvontatehtävästä vastaa elintarvikevalvontatiimi. Nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan pääasiassa tupakkalain mukaisen tarkastuksen yhteydessä.

Porin seudun ympäristöterveydenhuolto toimii valvonta-alueellaan tupakkalain asiantuntijana, joka neuvoo ja ohjaa toimijoita ja asukkaita. Tarkastussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2025-2028, jonka valvontakauden teemoja ovat tuotevalvonta erityisesti nikotiinia sisältävien tuotteiden osalta, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa, etämyynnin ja markkinoinnin valvonta sekä ehkäisevä päihdetyö. Toimintasuunnitelma teemojen ympärillä tarkentuu vuoden 2025 aikana.

Tupakkalain mukaan tupakkatuotteita, nikotiininesteitä ja tupakan vastikkeita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain sijaintikunnan myyntipaikalle myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Tukku-myynnistä tulee tehdä kirjallinen ilmoitus. Valvontayksikön vuosittain käsittelemien vähittäismyyntilupahakemusten, tukku-myynti-ilmoitusten ja luvan lopettamis- tai muutosilmoitusten määrä on 20-30 kpl.

Valvontaan tulevat valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista on priorisoitu valvontayksikössä suunnitelmallisen valvonnan edelle. Valituksia tulee vuosittain muutama, mutta ne sitovat valvonnan resurssia pitemmälle ajalle.

Valvontakaudella 2025-2028 tupakkalakiin on odotettavissa muutoksia savuttomien nikotiinituotteiden (nikotiinipussit) osalta. Savuttomat nikotiinituotteet, jotka kuuluvat tupakan vastikkeisiin, tulisivat nykyistä kattavammin tupakkalain valvonnan piiriin. Valvonnassa on jo havaittu nikotiinia sisältävien tuotteiden myyntiin ja erityisesti markkinointiin liittyvä valvontatarve.

3.2 Valvontakohteet ja riskiarviointi

Tupakka- ja lääkelain alaisten valvontakohteiden tiedot ja riskiarviointiin perustuva valvontatiheys on tallennettu Vatiin. Tupakan myynnin ja markkinoinnin valvonnan tarkastustiheys muutetaan tarvittaessa elintarvikevalvonnan tarkastustiheyttä vastaavaksi, jotta valvontaa voidaan tehdä resurssitehokkaasti elintarvikevalvonnan tarkastusten yhteydessä. Valvonnan riskinarvioinnissa huomioidaan valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset tai muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin, sekä omavalvonnassa havaitut puutteet, jotka nostavat tarkastustiheyttä. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastustiheyttä lasketaan vastaavasti sellaisten kohteiden osalta, joiden kohdalla väärinkäytösten riski on arvioitu vähäiseksi, omavalvonta toimii ja joista ei ole tullut valituksia (0,25 eli yksi tarkastus valvontaohjelmakauden aikana). Valvontasuunnitelmassa huomioidaan myös erilaiset yllättävät valvontatapaukset, esimerkiksi asiakaslähtöiset valitukset.

Uusissa valvontakohteissa, joissa myydään sekä tupakkalain alaisia tuotteita että lääkelain alaisia nikotiinivalmisteita, tehdään valvontaa ensimmäisen tupakkalain mukaisen tarkastuksen yhteydessä ja sen jälkeen tarvittaessa valitusten perusteella. Tupakkalain mukaisella tarkastuksella havaitut puutteet omavalvonnassa ovat peruste nostaa myös nikotiinivalmisteiden myynnin valvontatiheyttä.

Tupakka- ja lääkelain valvontakohteiden lukumäärät ja tarkastustiheydet toimintatyypeittäin 19.11.2024:

Toimintatyyppi	Tarkastustiheys/ vuosi	Kohteiden lukumäärä	Tarkastukset v. 2025
Tupakkatuotteiden vähittäismyynti	0,5-0,25	121	78
Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0,5-0,25	4	3
Tupakointitilalliset ravintolat	tarvittaessa	5	0
Nikotiininesteiden vähittäismyynti	0,5-0,25	16	8
Nikotiininesteiden tukkumyynti	0,5-0,25	0	0
Erikoisliikkeet	0,25	2	2

Nikotiinivalmisteiden (lääkelain alaiset tuotteet) myynnin valvontasuunnitelma on liitteenä.

3.2.1 Myyntipaikkojen valvonta ja tarkastusten sisältö

Tupakkalain alaisten tuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipaikan valvontakäynnillä käytetään Valviran laatimaa tarkastuslomaketta. Riskinarvioinnin perusteella valvontakäynnillä tarkastettavia asioita ovat mm. myyntilupa, omavalvonta, tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipakkausten säädöstenmukaisuus, sekä esilläpitokiellon ja markkinointikiellon toteutuminen. Aiemmat epäkohdat tupakkalain

noudattamisessa valvontahistoriassa sekä saapuneet valitukset kohdentavat edelleen tarkastusten sisältöä.

Tupakkatuotteiden pakkauksissa tulee olla turvaominaisuus- ja jäljitettävyyserkinnot. Jäljitettävyyssvaatimuksia valvotaan toimipaikkoihin tehtävien valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä. Elinkeinonharjoittajilla on lisäksi velvollisuus varmistaa, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetty ilmoitukset ja tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia. Sen, onko tuotteesta tehty vaadittava ilmoitus, voi tarkistaa Valviran verkkosivuillaan ylläpitämästä julkisesta tuoteilmoitusten rekisteristä (tupakkalain tuoteilmoitusten hakupalvelu). Tuotetta ei saa tuoda markkinoille ennen kuin Valviran perimä ilmoitusmaksu on maksettu ja vähittäismyyntipakkaukset sekä myyntipäällykset vastaavat tupakkalain mukaisia vaatimuksia.

Terveysvalvonta tukee ohjauksellaan ja valvonnallaan elinkeinonharjoittajien omavalvonnan toteuttamista. Tarkoituksena on, että toiminnanharjoittajien tietoisuus tupakkalain mukaisista vaatimuksista lisääntyy, sekä mahdolliset lainvastaiset tuotteet tunnistetaan, eikä niitä oteta myyntiin.

Tukkumyynnin yhteydessä valvotaan lisäksi, että tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä myydään vain toiselle tukkukaupalle tai sille, jolla on tupakkalain 44 § mukainen voimassa oleva tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa.

Lääkelain mukaisella valvontakäynnillä tarkastetaan mm. tuotteiden sijoittelu, myynnin ikärajoituksen noudattaminen, tuotteiden myyntiaikamerkintöjen noudattaminen ja vanhentuneiden tuotteiden asianmukainen hävittäminen.

3.2.2 Tupakointikieltojen ja rajoitusten valvonta

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia valvotaan rakennusten, kulkuneuvojen ja muiden vastaavien paikkojen sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai asiakkaiden käytettävissä, ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä päiväkotien ja esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa, leikkikentillä, joista on laadittava kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) 7 §:n mukainen turvallisuusasiakirja, lastensuojelulain tai mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten ulkoalueilla, jotka on tarkoitettu alle 18-vuotiaille sekä yleisellä uimarannalla toukokuun alusta syyskuun loppuun; yleisellä uimarannalla (EU-uimaranta) tarkoitetaan uimarantaa, jossa kunnan terveydensuojeluviranomainen odottaa huomattavan määrän ihmisiä uivan ja josta on tehtävä terveydensuojelulain (763/1994) 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen ilmoitus.

3.2.4. Tupakointitilalliset ravintolat

Porin seudun ympäristöterveydenhuollon valvonta-alueella olevat tupakointitilat on tarkastettu valvontaprojektina vuosina 2023-2024. Kohteisiin ei kohdisteta tulevalla valvontakaudella suunnitelmallista valvontaa. Tarvittaessa tiloja voidaan tarkastaa esimerkiksi valitusten tai valvontapyyntöjen perusteella.

Tupakkalain 76 § mukaan ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa tupakointi voidaan sallia ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen tupakointitilassa on kielletty. Tupakointitilojen valvontaohjeistuksena käytetään Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:2 Ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointitilasta. Tupakointitilojen tarkastuksessa käytetään Valviran laatimaa tarkastuslomaketta ja tarvittaessa konsultoidaan rakennusvalvontaviranomaista.

3.2.5 Yleisötilaisuudet

Tupakkalaki velvoittaa yleisötilaisuuksien järjestäjiä suojaamaan tapahtumaan osallistuvia tupakansavulta. Tupakkalain 74.1 §:n kohdan 2 mukaan tupakointi on kielletty ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan. Tupakkalain 73 §:n mukaan kiello koskee myös esimerkiksi sähkösavukkeen käyttöä ja vesipiipputupakan sekä poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden polttamista vesipiipussa. Tupakointikielto koskee sekä maksullisia että maksuttomia yleisiä tilaisuuksia, ja se on voimassa koko yleisen tilaisuuden ajan.

Terveysvalvonta ohjeistaa yhteistyökokouksissa yleisötilaisuuksien järjestäjiä tupakointikieltoalueiden toteuttamisen ja merkitsemisen osalta. Yleisen tilaisuuden järjestäjän on tupakkalain 80 §:n mukaisesti merkittävä tupakointikieltoalueet sisällöltään yksiselitteisillä, riittävän kokoisilla opasteilla niin, että ne ovat alueelle saapuvien ja siellä oleskelevien selvästi havaittavissa. Järjestäjiä ohjeistetaan myös veloitteesta valvoa kieltojen noudattamista tapahtuman aikana. Jos tapahtumaan tulee erillisiä tupakointialueita, ohjeistetaan sijoittamaan ja merkitsemään ne siten, että tupakkalain tarkoitus tupakansavulta suojaamisesta toteutuu. Valvonnan yhteydessä tarkastetaan, että tupakointikieltoalue ja tupakointiin tarkoitettu alue on merkitty asianmukaisesti ja tapahtuman järjestäjä on ohjeistanut esimerkiksi järjestyksenvälvojat puuttumaan tupakointikiellon rikkomiseen.

Tupakansavulta suojaamisen toteutumista valvotaan vuosina 2025-2028 niissä suurissa yleisötilaisuuksissa, joissa tupakansavulle voisi altistua suuri määrä ja eri ikäisiä ihmisiä.

3.2.6 Asuinyhteisöjen tupakointikiellot

Tupakkalain 78 § mukaan asuinyhteisön yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa ei saa tupakoida. Asuinyhteisöllä on mahdollisuus kieltää tupakointi asuinyhteisön hallitsemisissa yhteisissä ulkotiloissa rakennusten sisäänkäyntien ja ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueella ja yhteisillä parvekkeilla. Asuinyhteisö voi hakea kunnalta tupakkalain 79 § mukaisen tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan tulee määrätä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos niistä voi kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai asuintilaan, eikä savun kulkeutumista ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä. Asuintilan haltijalle on ennen kiellon määräämistä varattava mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen myös omilla toimenpiteillään.

Kunnan on hakemuksesta peruutettava määräämänsä tupakointikielto, jos olosuhteet ovat muuttuneet, eikä kiellolle ole enää perusteita. Kiellon peruuttamista voi hakea asuinyhteisö tai kielloa koskevan tilan haltija, jos asunoyhteisö ei olennaisesti muuttuneista olosuhteista huolimatta hae kiellon peruuttamista. Valvonnassa perehdytään ja koulutaudutaan tupakointikiellojen käsittelyyn asuinyhteisöissä, varaudutaan asuinyhteisöjen tupakointikiellohakemusten käsittelyyn ja varaudutaan terveydensuojelulain mukaisiin menettelyihin tupakansavun kulkeutumisen johdosta.

3.3 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa

Terveysvalvonta osallistuu Pakka-tarjontatyöryhmän kokouksiin Porin kaupungin osalta. Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-mallissa saatavuuden sääntely tuodaan osaksi ehkäisevää päihdetyötä.

Tavoitteena on rajoittaa ikärajavaltavien tuotteiden eli alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuutta. Saatavuuden sääntelyllä ehkäistään alaikäisille myyntiä ja päihtyneille anniskelua. Sääntelyn perustana ovat lait ja säädökset, jotka Pakka-toiminta muuttaa paikalliseksi toiminnaksi.

4 TERVEYDENSUOJELU

Terveydensuojelulain tavoitteena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Elinympäristöön vaikuttava toiminta on suunniteltava ja järjestettävä siten, että väestön ja yksilön terveyttä ylläpidetään ja edistetään. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena.

Tässä suunnitelmassa esitetään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan tavoitteet vuodelle 2025. Suunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2025-2028. Valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella ovat:

- Talousvesivalvonnan uudet sisällöt, esim. alueellinen yhteistyö, riskienhallintasuunnitelmat ja ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta.
- Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa, esim. toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa. Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakoinnin edistäminen.
- Valmius ja varautuminen terveysvalvonnassa, esim. häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen, yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa sekä osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain.

4.1 Lainsäädäntö

Terveydensuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia ympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua niin, että asukkaille turvataan terveellinen ympäristö.

Terveydensuojelun yleisen suunnittelun ja valvonnan johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ohjaa terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten toimeenpanoa ja valvontaa. Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo terveydensuojelua alueellaan.

Terveydensuojelulain 6 §:n mukaisesti kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma.

Talousvettä koskevan juomavesidirektiivin toimeenpanoon liittyvät terveydensuojelulain muutokset ovat tulleet voimaan 12.01.2023. Direktiivin keskeisenä tavoitteena on talousveden terveydellisen laadun turvaaminen riskienhallinnan ja laatuvaatimusten keinoin. Riskinarvioinnissa on otettava huomioon koko vedentuotanto- ja -jakelujärjestelmä raakavedestä kuluttajan hanaan asti. Riskienhallinnan lisäksi direktiivissä on säädetty uusista seurattavista talousveden laadun kemiallisista muuttujista, hygieenisistä vaatimuksista talousveden kanssa kosketuksissa oleville materiaaleille, vedenkäyttäjille annettavasta tiedosta veden laadusta sekä muista vesihuoltolaitoksen toimintaa kuvaavista tunnusluvuista sekä veden saatavuuden varmistamisesta etenkin heikompiosaisille ja haavoittuville väestöryhmille. Raakaveden riskienhallinta tulee olla laadittuna 12.7.2027 mennessä. Talousveden toimitusjärjestelmää ja ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallintaa koskevat toimenpiteet tulee puolestaan olla tehtynä 12.1.2029 mennessä. Juomavesidirektiivin toimeenpano aiheuttaa valvonnalle lisätarvetta.

4.2 Valvontakohteet

Terveydensuojelulain nojalla suunnitelmallisesti valvottavia kohteita ovat talousvettä toimittavat laitokset, koulut ja muut oppilaitokset, päivähoitopaikat, esiopetustilat, vanhainkodit, lastenkodit ja muut vastaavat sosiaalialan yksiköt, kauneushoitolat ja muut huoneistot, jossa harjoitetaan ihonkäsittelyä tai -hoitoa, solariumit, kuntosalit ja muut julkiset liikuntatilat, yleiset saunat, uimahallit, uimarannat, uima-altaat, uimalat, kylpylät, lasten ja nuorten kerho- ja kokoontumishuoneistot sekä majoitushuoneistot. Valvontakohteet on lueteltu liitteenä olevassa kohdekohtaisessa valvontasuunnitelmassa. Monissa huoneistoissa on useampia toimintoja. Näiden huoneistojen kirjaamisessa yhdeksi tai useammaksi kohteeksi noudatetaan Valviran ohjeistusta. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi terveysvalvonta tekee tarkastuksia tarvittaessa muihinkin kohteisiin terveydensuojelulain vaatimusten valvomiseksi ja mm. osallistuu kuntien sisäilmatyöryhmiin. Terveydensuojelulain muutoksella on tarkennettu ilmoitusvelvollisten toimintojen luetteloa siirtämällä ilmoituksenvaraiset toiminnot ja huoneistot pykälätekstistä yksityiskohtaisemmaksi lain liitteeksi.

4.2.1 Ilmoitusvelvolliset kohteet

Terveydensuojelulain 13 §:ssä mainituista ilmoituksenvaraisista toiminnoista toimijan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle Ruokaviraston ylläpitämän sähköisen ilppa- järjestelmän kautta. Ilmoitus on tehtävä myös toimijan vaihtumisesta, toiminnan oleellisesta muuttamisesta ja lopettamisesta. Toimijalle toimitetaan todistus ilmoituksen vastaanottamisesta. Huoneistoon tehdään tarvittaessa riskinarvioinnin perusteella tarkastus ilmoituksen käsittelyyn liittyen. Todistuksen antamisen yhteydessä toiminnanharjoittajalle kerrotaan ensimmäisen valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen arvioitu ajankohta, joka määräytyy riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa huomioidaan altistuvien

ihmisten määrä ja erityisryhmät, altistavan tekijän määrittely, altistuksen kesto ja/tai toistuvuus, aikaisemman valvonnan tulokset, toiminnan ilmoituksen-/ hyväksymispäätöksen mukaisuus, toiminnanharjoittajan oma valvonta ja asiantuntemus sekä resurssit, tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin sekä muut mahdollisesti terveystahaitta aiheuttavat tekijät.

Ilmoituksen käsittelystä, todistuksesta ja tarkastuksesta peritään maksu. Terveystoimilain mukaisesta ilmoituksesta annetaan tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle, jos ei ole ilmeistä, että rakennusvalvonta on tietoinen uudesta huoneistosta. Majoitusliikettä koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huoneistoon on ilmoitettava sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella rakennus, huoneisto tai muu liikepaikka sijaitsee, ja alueen pelastusviranomaiselle. Poliisi- ja pelastusviranomaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa.

Terveystoimilain 13:n mukainen ilmoitus edellytetään myös toiminnanharjoittajalta, joka ottaa talousvettä omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa. Yhteisessä käytössä olevan vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä vastaava ilmoitus, jos talousvettä otetaan käytettäväksi vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa.

4.2.2 Hyväksyttävät kohteet

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveystoimiluvun viranomaiselta viimeistään kolme kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Kunnan terveystoimiluvun viranomaisen tekee hakemuksesta päätöksen, jossa on nimettävä talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet.

4.3 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytettävä aika

Terveystoimilain mukaiset valvontakohteet jaetaan riskiluokkiin, joiden perusteella määräytyy toimintatyyppien yleinen tarkastustiheys. Valvontakohteiden tarkastustiheyksien määrittämisessä on käytetty Valviran ohjeistamia tarkastustiheyksiä, jotka on esitetty valtakunnallisessa terveystoimiluvun valvontaohjelmassa. Valvontakohteille on laadittu toimintatyyppien riskinarviointi, riskiluokitus ja tarkastustiheydet. Riskinarvioinnissa on huomioitu toiminnan aiheuttama terveysvaara ja olosuhteet, joista voi aiheutua terveystahaitta. Samoin huomioidaan altistuvien ihmisten määrä sekä altistumisaika.

Riskinarvioinnin toimintatyyppikohtaista tarkastustiheyttä on voitu lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää valvontaohjelmassa määritellystä tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyttä ei kuitenkaan vähennetä harvemmaksi kuin viiden vuoden välein tehtäväksi. Tarvittaessa kohteen tarkastustiheyttä voidaan lisätä kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella, jolloin tarkastustiheyttä määritettäessä huomioidaan kohteen olosuhteet, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja kohteen valvontahistoria.

4.4 Tarkastukset

Tarkastuksia tehdään valvontasuunnitelman mukaiseen säännölliseen valvontaan, yhteydenottoihin, asiakasvalituksiin, epäilyyn terveyshaitasta ja ilmoitusten käsittelyyn liittyen sekä uusintatarkastuksina todettujen epäkohtien korjaamisen varmistamiseksi. Asunnontarkastukset tehdään ainoastaan kirjallisen pyynnön perusteella ja laivatarkastukset tilausten perusteella. Terveystensuojelulain mukaisten huoneistojen säännöllisen valvonnan tarkastuksista on laadittu kohdekohtainen suunnitelma.

Tarkastuksia voidaan tehdä tarvittaessa, esimerkiksi epäilyn tai yhteydenoton perusteella. Tarkastuksia voidaan tehdä myös sellaisiin huoneistoihin ja kohteisiin, jotka eivät ole terveystensuojelulain mukaisesti ilmoitusvelvollisia eivätkä säännöllisen valvonnan piirissä. Tällaisista tarkastuksista ei peritä maksua. Myös asiakasvalituksiin liittyvät tarkastukset ovat maksuttomia.

Monissa terveystensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisissa huoneistoissa on useita toimintoja. Jos huoneistossa on useita terveystensuojelulain mukaisia toimintoja, pyritään huoneisto tarkastamaan samalla tarkastuskäynnillä kaikkien toimintojen osalta, jos kaikkien toimintojen tarkastaminen on käytännössä helposti toteutettavissa. Jos huoneistossa tarjotaan solariumpalvelua, tehdään lisäksi solariumpalvelun tarkastus säteilylain nojalla. Julkisiin majoitushuoneistoihin ja muihin huoneistoihin tehtävän tarkastusten yhteydessä tarkastetaan tupakointikieltojen- ja rajoitusten noudattaminen tupakkalain nojalla.

Tarkastukset sellaisiin terveystensuojeluvalvonnan kohteisiin (esim. koulut), joihin kohdistuu myös muiden viranomaisten suorittamaa valvontaa, pyritään toteuttamaan yhteistarkastuksina muiden asianomaisten viranomaisten kanssa, jolloin kohde tarkastetaan samalla kertaa eri lainsäädäntövaatimusten mukaisesti.

Valvira on laatinut yhteistyössä valvontayksiköiden kanssa Vati-tarkastuslomakepohjat terveystensuojelulain suunnitelmallista valvontaa varten. Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, jonka laatimisessa käytetään Vati-tiedonhallintajärjestelmää. Solariumkohteen tarkastus tehdään Vati-lomakkeen lisäksi Säteilyturvakeskuksen tarkastuslomakkeilla. Lomakkeet toimitetaan tarkastuksen jälkeen Säteilyturvakeskukselle.

Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteeseen kuuluvassa tilassa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös oma tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksen tulisi kohdistua tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia voivat olla esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen tai valvontasuunnitelman mukainen tarkastus.

Verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan terveydensuojeluviranomaisen harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki ja terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustoimintaa rajattuun ryhmään kohteita.

4.4.1 Koulujen ja oppilaitosten tarkastukset

Terveydensuojelulain mukaiset valvontasuunnitelmaan kuuluvat tarkastukset tehdään osana koulujen ja oppilaitosten terveydellisten olojen tarkastusta kolmen vuoden välein. Monissa kunnissa kouluterveydenhuolto toimii monialaisten tarkastusten koollekutsujana. Terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset tulee sovittaa yhteistarkastusten tarkastusrytmiin.

Joskus monialaisella tarkastuksella syntyy epäily epäkohdasta, jonka selvittämiseksi on tarpeen tehdä uusintatarkastus. Tarkastus katsotaan suunnitelman mukaiseksi, maksulliseksi tarkastukseksi. Myös silloin, kun kyseessä on monialainen tarkastus, tulee huolehtia siitä, että tarkastus kattaa mahdollisimman hyvin terveyshaittojen ehkäisemisen kannalta olennaiset seikat.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on julkaisut vuonna 2015 oppaan oppilaitosten ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen (Opas 7/2015, Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos, opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen). Vuonna 2018 Valvira on julkaissut ohjeen koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen (Ohje 12/2018).

4.4.2 Ensisijaiset tilat

Ensisijaisten tilojen omistajia kannustetaan tekemään vesilaitteistojen riskinarviointeja ja tarvittaessa tehostamaan riskienhallintatoimenpiteitä. Takaraja riskinarviointien ja -hallintatoimien valmistumiselle on 12.1.2029. Asiaa on käytännön syistä edistettävä ennen siirtymäajan päättymistä, sillä ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköillä on useita ensisijaisia tiloja alueellaan, eikä vuoden 2029 alkua voi tästä syystä odottaa.

Ennen siirtymäsäännöksen voimaantuloa ensisijaisten tilojen omistajilta ja haltijoilta ei voida vaatia riskinarviointien ja -hallintatoimenpiteiden tekemistä tai niiden todentamista. Terveysturvallisuuslain voimassa olevan lainsäädännön nojalla edistää asiaa antamalla neuvontaa velvoitteesta, ohjaamalla tekemään rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointit ja kannustamalla legionellabakteerin torjuntaan sekä antamalla muuta asiaan liittyvää neuvontaa. Neuvontaa voi antaa myös esimerkiksi sairaaloilta ja vuodeosastollisilta terveyskeskuksilta pyydettävän TsL:n 13 §:n mukaisen ilmoituksen yhteydessä. Tämän lisäksi suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä tehtävät talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötilojen mittaukset valvontakohteissa ovat suositeltava tapa arvioida legionellan esiintymisen riskiä.

4.4.3 Asunnontarkastukset

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut terveydensuojelulain nojalla asetuksen (545/2015) asunnon tai muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista. Terveydellisillä olosuhteilla tarkoitetaan asunnon tai muun oleskelutilan fysikaalisia (esim. lämpötila, kosteus, ilmanvaihto, melu, hiukkasmaiset epäpuhtaudet), kemiallisia (esim. VOC-yhdisteet, hiilidioksidi, häkä, formaldehydi, tupakansavu) ja biologisia (esim. mikrobikasvustot) olosuhteita. Samassa asetuksessa on säädetty myös ulkopuolisen asiantuntijan pätevyysvaatimuksista. Valvira on laatinut asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen, jossa annetaan yksityiskohtaisia tulkintoja ja käytännöllisiä esimerkkejä asumisterveysasetuksen soveltamiseen.

Asumisterveysasetuksessa korostetaan sisäilmatutkimusten kokonaisarviointia, yhden yksittäisen ohjearvon ylitys ei välttämättä tarkoita terveyshaittaa. Terveysturvallisuuslain 27 §:n mukaan velvoittaa terveyshaitan aiheuttajan poistamaan todetun terveyshaitan. Viranomaisella voi myös kieltää tai rajoittaa käyttämästä asuntoa tai oleskelutilaa tarkoitukseensa.

Terveysvalvonta antaa neuvoja ja ohjeistuksia asumisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Terveyshaittoja selvittäviä tarkastuksia tehdään asukkaiden pyynnöstä, kun epäillään, että asunnossa

on mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Muiden tahojen pyynnöstä asunnontarkastus voidaan tehdä vain, jos on perusteltu syy olettaa asunnon aiheuttavan asukkaille tai naapureille terveyshaittaa. Asunnontarkastukset tehdään kirjallisen asunnontarkastuspyynnön perusteella. Asunnontarkastuspyynnössä tuodaan esille omistussuhteet, perustietoja asunnosta, mahdolliset tehdyt toimenpiteet ja oireilut.

Ensimmäisellä asunnontarkastuksella arvioidaan, onko rakennuksessa asukkaille tai tilojen käyttäjille muille tilankäyttäjille terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä ja edellyttääkö terveyshaitan toteaminen jatkoselvityksiä. Tarkastuksella voidaan tehdä alustavia mittauksia asunnon olosuhteista tai mittaukset voidaan velvoittaa tehtäväksi ulkopuolisella asiantuntijalla. Näytteenotot ja kuntotutkimukset teetetään pääsääntöisesti ulkopuolisella asiantuntijalla. Arvioitaessa terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa, käytetään apuna Valviran ohjetta asunnon terveyshaittaepäilyn käsittelyyn viranomaisessa (V/148/2024) sekä asumisterveysasetuksen soveltamisohjeita (8/2016) osat I-V. Asunnontarkastukset tehdään pääsääntöisesti viimeistään noin kahden kuukauden kuluessa siitä yhteydenotosta, jossa tarkastus katsotaan aiheelliseksi. Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, joka toimitetaan asianosaisille. Siivottomuusasiat hoidetaan Valviran julkaiseman ohjeen mukaisesti (Valviran ohje asuntojen siivottomuustapauksissa, 3/2011).

4.4.4 Laivatarkastukset

Laivatarkastukset perustuvat Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstyöhön (IHR, 2005), joka tuli voimaan vuonna 2007. Kansainvälisen terveyssäännöstyön soveltamisen tueksi WHO on julkaissut vuonna 2011 yksityiskohtaisen alusten tarkastuksia ja saniteettitodistusten myöntämistä koskevan käsikirjan. Kansainvälisen käsikirjan tueksi Valvira on julkaissut kansallisen soveltamisohjeen 24/2018.

IHR:n mukaiset laivojen saniteettitarkastukset (SSCC/SSCEC/30 day extension) tehdään WHO:n ja kansallisten ohjeiden mukaisesti Porin satamissa Mäntyluodossa ja Tahkoluodossa. Laivatarkastuksia tekevät tarkastajat ovat saaneet tehtävänsä koulutuksen ja osallistuvat säännöllisesti täydennyskoulutuksiin.

Alus on vastuussa talousveden näytteenoton järjestämisestä eikä terveydensuojeluviranomaisella ole velvollisuutta ottaa näytettä. Terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on kuitenkin neuvoja ja ohjata asiassa. Tarvittaessa näytteen voi ottaa myös tarkastaja. Tutkittavat parametrit voivat vaihdella olosuhteiden sekä tehtyjen havaintojen perusteella (esim. jos vedessä on vieras kemiallinen haju, on tehtävä kemiallisia tutkimuksia syyn selvittämiseksi). Yksi talousveden turvallisuuden perusasioita on veden mikrobiologinen laatu ja sen säännöllinen varmistaminen.

Normaalitilanteessa vesinäytteestä tutkitaan vähintään seuraavat perusanalyysit: kokonaiskoliformiset bakteerit, heterotrofinen pesäkeluku (22 °C ja 36 °C), klooripitoisuus, pH-arvo, väri ja haju. Mikäli näytteestä löytyy koliformisia bakteereja, siitä tutkitaan myös *E. coli*- bakteerien pitoisuus. Vesinäyte legionellabakteerin tutkimiseksi otetaan pyynnöstä ja tarvittaessa silloin, kun aluksen hanaveden kylmän veden lämpötilan todetaan olevan yli 25 °C ja/tai lämpimän veden lämpötilan \neq olevan alle 50 °C. Tarkastuksella aluksella tulee olla akkreditoidun laboratorion tekemä tutkimustodistus veden laadusta ja se ei saa olla yli vuoden vanha. Laivan vesi edellytetään tutkittavan akkreditoidussa laboratoriossa vähintään kerran vuodessa.

4.4.5 Talousveden valvonta

Vesilaitosten riskienhallintasuunnitelmat ja valvontatutkimusohjelmat päivitetään terveysvalvonnan ja vesilaitoksen yhteistyössä. Vesilaitosten riskienhallintasuunnitelmat tullaan päivittämään valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman mukaisesti vuoden 2028 loppuun mennessä. Riskienhallintasuunnitelmissa huomioidaan toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarvioinnissa. Porin veden riskienhallintasuunnitelma on jo parhaillaan päivityksen alla.

Vesilaitosten kanssa on käyty varautumissuunnitelmia läpi vesilaitoskohtaisissa palavereissa. Epidemiatyöryhmä kokoontuu vuosittain ja vuoden 2024 kokouksessa käytiin yleisesti läpi vesilaitosten varautumis-/valmiussuunnitelmia.

Talousveden laatua vedenjakelualueilla valvotaan valvontatutkimusohjelmien mukaisesti otettavien vesinäyttein. Näytteistä tehtävät tutkimukset on tarkemmin määritelty verkostoveden näytteenottosuunnitelmissa. Näytteiden määrät vedenjakelualueilta on esitetty kohdekohtaisissa valvontasuunnitelmissa. Verkostoveden näytteenoton hoitaa terveydensuojeluviranomainen, vesilaitos tai ulkopuolinen näytteenottaja. Jos näytteenottaja on joku muu kuin terveydensuojeluviranomainen, tulee kunnan terveydensuojeluviranomaisen varmistua siitä, että ulkopuolinen näytteenottaja tuntee talousvesinäytteiden ottoon liittyvät yleiset periaatteet. Varmistaminen hoidetaan Valviran ohjeen 16/2018 kohdan 12.1 mukaisesti. Veden laadun tutkimustulokset toimitetaan viivytyksettä tiedoksi viranomaiselle. Näin ollen veden laadun arviointia tehdään säännöllisesti aina tutkimustulosten saavuttua. Talousveden laadun valvonnan lisäksi vedenjakelualueisiin ja vesilaitoksen tehdään tarkastuksia kohdekohtaisen suunnitelman mukaisesti.

Vesiosuuskuntien ja niiden vedenjakelualueiden kartoittamista jatketaan ja niille annetaan ohjeistusta talousveden valvontatutkimusohjelman ja/tai näytteenottosuunnitelman laatimiseksi ja lisäksi Pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (401/2001) mukaisiin kaivoihin tehdään tarkastuksia ja näytteenottoja vain

valitusten perusteella tai terveyshaittaa epäiltäessä. Viranomainen ottaa talousvedestä näytteitä myös epäilyssä vesiepidemiatapauksessa tai valituksen perusteella.

Sellaisten julkista toimintaa harjoittavien huoneistojen, joilla on oma kaivo, talousveden laatua valvotaan säännöllisin näytteenotoin. Tutkimustiheys on toiminnan luonteen mukaan yhdestä kerrasta vuodessa yhteen kertaan kolmessa vuodessa. Näytteet voidaan ottaa tarkastuksen yhteydessä. Nämä huoneistot ja näytemäärät on esitetty kohdekohtaisessa valvontasuunnitelmassa.

Alueellista yhteistyötä toteutetaan Satakunnan terveydensuojelutiimien kesken järjestettävillä tapaamisilla vuosittain ja käsittelemme myös talousvesiasioita tapaamisissa.

4.4.6 Uimarantojen valvonta

Yleisiltä uimarannoilta otetaan vesinäytteitä uimaveden laadun seuraamiseksi. Veden laadun valvonnan lisäksi uimarannat tarkastetaan säännöllisesti. Uimarantojen tarkastustiheydet ja näytemäärät on esitetty liitteenä olevassa kohdekohtaisessa suunnitelmassa.

Yleisiltä uimarannoilta (STM 177/2008) otetaan yksi näyte 1-2 viikkoa ennen kunkin uimakauden alkua sekä vähintään kolme näytettä uimakauden (15.6. – 31.8.) aikana. Näytteenottopäivät jaetaan tasaisesti uimakauden ajalle siten, että näytteenottopäivien väli ei koskaan ylitä yhtä kuukautta. Pieniltä yleisiltä uimarannoilta (STM 354/2008) otetaan vähintään kolme näytettä uimaveden laadun varmistamiseksi. Tarvittaessa otetaan ylimääräisiä näytteitä. Ylimääräisiä näytteitä otetaan, jos otetussa näytteessä bakteeripitoisuudet ylittävät asetetut raja-arvot tai ovat lähellä raja-arvoa.

Jos näytteen bakteeripitoisuudet ylittävät raja-arvot, otetaan välittömästi uusintänäytteet. Uimaranta voidaan asettaa uimakieltoon, jos uusintänäytteen bakteeripitoisuudet ylittävät ohjearvon. Riskinarviointiin perustuen uimaranta voidaan asettaa uimakieltoon myös ensimmäisen näytteen perusteella. Uimakielto voidaan purkaa, kun uimarannalta on otettu kaksi raja-arvon alittavaa näytettä.

Terveysvalvonta huolehtii uimarantojen näytteenotosta. Tutkimusselosteet toimitetaan välittömästi toimijalle, jonka tehtävänä on huolehtia testausselesteet rannan ilmoitustaululle.

Uimakauden aikana laaditaan lehdistötiedotteita. Jos uimarannoilla todetaan runsaasti sinilevää, voidaan rannalle laittaa tiedote sinilevästä ja toimintaohjeet. Tarpeen vaatiessa uimarannoilla voidaan tihentää seuranta sinilevien osalta. Sinilevien määrittäminen tehdään pääsääntöisesti aistinvaraisesti. Jos rannalla havaitaan sinilevää tai tunnistaminen on vaikeaa aistinvaraisesti, voidaan näyte laittaa lajityypitykseen laboratorioon.

Talviuintipaikkojen valvonta tehdään riskinarvioinnin perusteella. Talviuintipaikoille laaditaan näytteenottosuunnitelma käyttäjämäärän mukaan.

4.4.7 Uimahallien ja yleisten altaiden valvonta

Terveydensuojelulain 29 §:n mukaan terveydensuojeluviranomaisen on valvottava säännöllisesti yleisen uimahallin, kylpylän sekä yleisen virkistymis-, kuntoutus- ja hieronta-altaan veden laatua. Uima-allasveden laatuvaatimuksista, näytteenottotiheyksistä, laitoksen suorittamasta käyttötarkkailusta, valvontatutkimusohjelmasta ja valvontaviranomaisen velvollisuuksista on säädetty Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa Uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (315/2002).

Laitoksen ylläpitäjä laatii yhteistyössä terveydensuojeluviranomaisen kanssa laitoksen säännöllistä valvontaa varten laitospohjaisen valvontatutkimusohjelman. Valvontatutkimusohjelma sisältää uimaveden näytteenottosuunnitelman ja selvityksen laitoksen suorittamasta käyttötarkkailusta. Kaikille alueella oleville uimahalleille ja pienemmille uima-altailla on laadittu uima-allasveden näytteenottosuunnitelma. Valvonnassa olevat uimahallit ja altaat sekä näytemäärät on annettu kohdekohtaisessa valvontasuunnitelmassa. Suunnitelmaan on kirjattu näytteet näytteenottajasta riippumatta. Näytteenoton voi hoitaa terveysvalvonta, laitoksen ylläpitäjä tai ulkopuolinen näytteenottaja. Laitoksen ylläpitäjä tiedottaa allasveden laadusta pitämällä viimeisimmät valvontatulokset esillä.

Uimahallien lisäksi näytteitä otetaan yleisistä altaista. Yleisillä altailla tarkoitetaan hotellien, koulujen, päiväkotien, hoitokotien jne. altaita. Näytteet otetaan näytteenottosuunnitelman mukaisesti toiminnan laajuuden mukaan. Jos altaan käyttäjämäärä on huomattavan vähäinen, voidaan näytemäärää vähentää asetuksen mukaisesti.

Uimahalleihin ja yleisiin altaisiin tehdään tarkastuksia kohdekohtaisen suunnitelman mukaisesti. Päiväkodeissa, kouluissa, palvelutaloissa ja majoitustiloissa olevat altaat tarkastetaan muun valvonnan yhteydessä.

Mikäli yleinen allas ei ole muun ilmoitusvelvollisen toiminnon oheistoimintona, terveydensuojeluviranomainen voi pyytää tällaisesta altaasta ilmoituksen terveydensuojelulain liitteen 6 kohdan perusteella. Näin viranomainen voi valvoa säännöllisesti edellä mainittujen altaiden vedenlaatua terveydensuojelulain vaatimusten mukaisesti.

4.4.8. Radonvalvonta

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³ (STMa 1044/2018). Vastaavasti uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³.

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään eräiden muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet. Muussa oleskelutilassa henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan. Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanotokeskukset. Säteilylain 156 §:n mukainen selvitysvelvollisuus koskee tiloja, jotka sijaitsevat säteilylain 155 §:n 1 mom. 1–3 kohdassa tarkoitettussa paikassa. Näiden toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Säteilylain 156 §:n 2 momentissa on myös selvennetty tilanteita, joissa selvitystä ei tarvitse tehdä.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnassa asiantuntijatahona, joka tarvittaessa neuvoo kunnan terveydensuojeluviranomaista. Jos radonin aktiivisuuspitoisuus poikkeaa talousvesiasetuksessa säädetyistä, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava poikkeamasta STUK:lle talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan (1352/2015, 19 § 2 mom).

4.4.9 Suuret yleisötilaisuudet

Yleisötilaisuuksia valvotaan erillisen suunnitelman mukaisesti riskiperusteisesti. Tilapäisten vesijohtoverkostojen veden mikrobiologinen laatu tutkitaan tarvittaessa vesinäyttein hyvissä ajoin ennen tapahtuman alkua. Vesinäytteestä tutkitaan kokonaispesäkeluku 22 °C, koliformiset bakteerit, *E. coli* ja suolistoperäiset enterokokit.

Yleisötilaisuuksissa valvotaan myös yleistä hygieniaa ja siisteyttä. Erityishuomiota kiinnitetään käymälöiden varustukseen ja siisteyteen, käsien puhdistusmahdollisuuksiin, talousvedenjakeluun, jätehuoltoon ja kävijöiden ohjeistukseen.

4.5 Pakkokeinot

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi antaa yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai että toiminta keskeytetään tai kielletään.

Kiireellisessä tapauksessa valvontaa suorittava kunnan viranhaltija saa antaa edellä mainitun kiellon tai määräyksen. Kielto tai määräys on viipymättä saatettava kunnan terveydensuojeluviranomaisen ratkaistavaksi.

5. ELÄINTEN TERVEYS- JA HYVINVOINTIOHJELMA

5.1 Lainsäädäntö

Kunnallisesta eläinlääkintähuollosta sekä eläinlääkintähuoltoon liittyvästä valvonnasta ja hallinnosta säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009), eläintautilaissa (76/2021), eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa (693/2023), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000) ja eläimistä saatavista sivutuotteista annetussa laissa (517/2015). Näiden lakien nojalla on annettu lukuisia eläinlääkintähuollon toimintaa koskevia asetuksia. Uusi eläinlääkintähuoltolaki (285/2023) on hyväksytty ja se tulee voimaan vuoden 2026 alusta.

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena eläinlääkintähuollon säännösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Elintarviketurvallisuusvirasto Ruokavirasto ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena lainsäädännön toimeenpanoa ja noudattamista. Aluehallintovirasto puolestaan huolehtii täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta alueellaan.

Eläinlääkintähuoltolain tarkoituksena on varmistaa kuntien järjestämien eläinlääkäripalveluiden saatavuus ja laatu. Lisäksi lain tarkoituksena on varmistaa elintarvikkeiden turvallisuuden sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta.

Eläinlääkintähuoltolain 10 §:n mukaisesti kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä.

Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut.

Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma

Ruokavirasto valmistelee eläinlääkintähuollon valtakunnallista ohjelmaa (EHO) vuosille 2025 – 2028 ja se julkaistaneen joulukuussa 2024. Tulevan kauden painopisteet tulevat pohjautumaan kolmeen kehittämisteemaan: i) valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, ii) vastuullisuus ja kestävyys, sekä iii) teknologia ja tieto. Vuodelle 2025 on julkaistu seuraavat painopisteet:

Kehittämisteema: Vastuullisuus ja kestävyys

- Sivutuotteiden jäljitettävyyden valvonta: Kunnaneläinlääkärien sivutuotevalvon-
nassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että laitokseen tulevat, kä-
siteltävät ja lähtevät sivutuotteet ovat aina jäljitettävissä eteen- ja taak-
sepäin, sivutuotteiden merkinnät täsmäävät, saapuva tavara täsmää
kaupallisten asiakirjojen kanssa, ja laitos varmistaa, että sivutuotteita
vastaanottavalla taholla on oikeus ottaa vastaan kyseisiä sivutuotteita.
- Turkistarhojen lintuinfluenssan valvonta ja seuranta: Kunnaneläinlää-
kärit toteuttavat tarkastus- ja näytteenottokäynnit.

Kehittämisteema: Teknologia ja tieto

- Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen:
Kunnaneläinlääkäri tarkistaa rekisteröintiasiat muiden tilakäyntien yh-
teydessä.

Kehittämisteema: Erityiset painopisteet/tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella

- Siipikarjan salmonellavalvonnan tehostaminen: Toteuman tehostami-
nen ja sen dokumentointi sekä tarkastusten laadun varmentaminen.

Eläinlääkintähuoltolain 10 §:n mukaan kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma. Valtakunnallisen ohjelman mukaan kunnan on suunnitelmassaan kuvattava miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on esitettävä valvontakohteet, hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti.

5.2 Voimavarat

5.2.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Praktikkoeläinlääkärit

Porin seudun yhteistoiminta-alue vastaa Porin, Ulvilan, Eurajoen, Nakkilan ja Harjavallan eläinlääkintähuollosta. Yhteistoiminta-alueella on eläinlääkinnän esihenkilönä toimivan johtavan kaupungineläinlääkäri virka ja viisi kaupungineläinlääkäri virkaa, joista yksi on rekrytointivaikeuksien vuoksi täyttämättä.

Vuosilomien ja pidempien sairaspöissaolojen ajaksi kunnaneläinlääkäreille pyritään ottamaan sijainen, mikäli mahdollista. Vakituksilla eläinlääkäreillä suurelainten päivystysvelvollisuus on 1/5. Päivystyksiä tekemään pyritään saamaan sijaisia niin, että päivystysvelvollisuuden määrä kolmen kuukauden jaksolla ei ylittäisi viidesosaa yksittäistä eläinlääkäriä kohden.

Pieneläinpäivystyksen yhteistoiminta-alueella tuottaa ostopalvelusopimuksen nojalla Evidensia Eläinlääkäripalvelut Oy. Kaupungineläinlääkärit vastaavat suurelainten päivystyksestä.

Valvontaeläinlääkäri

Valtio korvaa kunnallisille valvontayksiköille valvontaeläinlääkäri palkkakustannukset ja toiminnasta aiheutuneet kustannukset siltä osin, kuin ne ovat aiheutuneet valtion vastuulla olevista tehtävistä. Valtiolta saadaan korvaus myös kunnaneläinlääkäri palkkakustannuksista ja muista kustannuksista, jos kunnaneläinlääkäri tekee valtion kustantamia tehtäviä. Yhteistoiminta-alueella toimii kaksi valvontaeläinlääkäriä.

Porissa eläintauti- ja näytteenotto- ja näyttötoimintaa hoitavat alueen kaikki virkaeläinlääkärit. Valvonta- ja näytteenotto- ja näyttötoimintaa, joissa kustannuksista vastaa eläinten pitäjä, ovat praktikoiden vastuualuetta. Alueen sivutuotevalvonta sekä siipikarjavientilaitosvalvonta ovat pääosin valvontaeläinlääkärien vastuulla.

Muu henkilöstö ja tukipalvelut

Porissa Tikkulan yhteisvastaanotolla toimii klinikkaeläinlääkäri, joka avustaa eläinlääkäreitä sekä vastaa vastaanoton siivouksesta ja laitteiden kunnossapidosta. Eurajoen kunta kustantaa oman alueensa vastaanotolle klinikkaeläinlääkäriä. Tarvittaessa voidaan käyttää myös määräaikaista osa-aikaisia avustajia.

Voimavarojen riittävyys

Praktikkoeläinlääkäreiden henkilöresurssit ovat Porin yhteistoiminta-alueella virka-aikana riittävät, mikäli vakituisille eläinlääkäreille saataisiin aina sijainen vuosilomien ja pitkien sairauspoissaolojen ajaksi niin, että yksittäisen eläinlääkärin päivystysvelvollisuus ei ylittäisi viidennestä. Valitettavasti sijaisten saaminen on viime vuosina ollut melko vaikeaa, mikä on kuormittanut vakituisia eläinlääkäreitä, kun suunnitelmassa mainittuihin henkilötyövuosimääriin ei käytännössä ole päästy.

Suurelainten päivystykseen voimavarat ovat riittävät, kun on vähintään viisi praktikkoeläinlääkäriä ja poissaolojen ajaksi voidaan palkata sijaisia. Sijaisia ei kuitenkaan tällä hetkellä ole saatu palkattua. Ympäri vuorokautinen päivystys on toiminnan herkin ja haavoittuvin osa-alue. Päivystävän eläinlääkärin äkillinen sairastuminen tai loukkaantuminen voi pahimmillaan johtaa palvelun keskeytymiseen.

Porin kaupunkialueella toimii kuusi yksityistä pieneläinklinikkaa, jotka ovat auki joitakin tunteja myös arki-iltaisinkin, ja joissa toimii 8-12 eläinlääkäriä. Lisäksi alueella toimii 4-5 yksityistä suurelainpraktikkoa.

5.2.2 Henkilökunnan pätevyiden ja osaamisen varmistaminen

Kun eläinlääkäreitä otetaan virkasuhteeseen, tarkistetaan aina henkilön oikeus harjoittaa eläinlääkärinammattia Suomessa ennen virkamääräyksen tekemistä Ruokaviraston ylläpitämästä eläinlääkärirekisterin julkisesta tietopalvelusta. Tarkistus tehdään riippumatta siitä, onko virkasuhde määräaikainen vai toistaiseksi voimassa oleva. Jos sama henkilö valitaan toistuvasti määräaikaiseen virkasuhteeseen, tarkistetaan oikeus harjoittaa eläinlääkärinammattia säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Kun eläinlääkäri otetaan toistaiseksi voimassa olevaan virkasuhteeseen, tarkistetaan edellä mainitun ammatinharjoittamisoikeuden lisäksi tarvittavat tutkinto- ja työtodistukset sekä, jos henkilöä ei tunneta, henkilöllisyys. Jos virkaeläinlääkärin tehtäviin kuuluu myös valvontatehtäviä, varmistetaan, että eläinlääkärillä on ammatinharjoittamisoikeuden lisäksi valvontatehtävien edellyttämä pätevyys.

Eläintenhoitajalla on klinikkaeläinhoitajan koulutus. Eläintenhoitajaa ja muita avustajia käytetään osaamistaan vastaavissa tehtävissä. Lisäksi vastaanotoilla voi työskennellä harjoittelijoita.

Valvonta-asetuksen 6. artiklan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on varmistettava, että kaikki sen virallista valvontaa harjoittava henkilöstö pysyy ajan tasalla toimivaltansa alalla ja saa säännöllistä lisäkoulutusta tarvittaessa. Laissa eläinlääkärinammatin harjoittamisesta (29/2000, 18 §) säädetään, että eläinlääkärinammatin harjoittaja on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Eläinlääkärinammatin harjoittajan työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammatinharjoittaja voi osallistua tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen.

Eläinlääkinnän talousarviossa on varattu määräraha eläinlääkäreiden ja klinikkaeläinhoitajan koulutusta varten ja vuosittain laaditaan henkilöstön koulutussuunnitelma. Suunnitelmana on, että kaikki vakituiset työntekijät tai pitkäaikaiset sijaiset osallistuvat ammatilliseen täydennyskoulutukseen vähintään kerran vuoden aikana ja kaikki virkaeläinlääkärit aluehallintoviraston järjestämiin työkokouksiin.

5.3 Tietojärjestelmät

Työnantaja on hankkinut kaikkien virkaeläinlääkäreiden käyttöön tietokoneet ja tietoliikenneyhteydet. Kunnaneläinlääkäreiden potilastietojärjestelmänä toimii Provet -ohjelmisto. Ohjelmistot ovat työnantajan kustantamia. Ohjelmistoon päivittyvät nautarekisterin tiedot sekä Sikavan ja Nasevan tiedot eläinlääkäriin toimialueelta.

Kaupungineläinlääkärit lähettävät Ruokavirastoon vähintään kahden viikon välein raportin jokaisesta määräämästään antibioottikuurista ELKE:n Vetportti -järjestelmään. Tämä tapahtuu käytettävissä olevalla potilasohjelmalla (Provet) automaattisesti sähköisesti.

Käytössä ei ole valtakunnallista järjestelmää eläinten hyvinvoinnin valvontaa koskevien asiakirjojen arkistointiin, joten Porin kaupungin asiakirjat arkistoidaan sähköisesti kaupungin omaan tiedonhallintajärjestelmään. Asiakirjat toimitetaan sähköisesti Lounais-Suomen aluehallintovirastolle.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmät – ELVI ja ELTE: ELVI eli eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä sisältää aluehallintovirastojen toteuttaman eläinsuojelun otantavalvonnan maatiiloilla. Lisäksi järjestelmä sisältää eläinsuojelun kuljetustarkastukset, joista vastaavat aluehallintovirastot ja tarkastuseläinlääkärit. ELTE-tietojärjestelmä on toteutusvaiheessa. ELTE:ssä tulee olemaan toiminnallisuuksia seuraavien tehtävien hoitamisen tueksi:

- eläintautitapausten ja -epidemioiden hallinta ja eläintautien terveysvalvonta (esim. salmonellavalvonta)
- eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnassa asetettavien siirtokieltojen hallinta
- eläinten lääkitsemisen valvonta sekä mikrobilääkkeiden käyttötiedon kerääminen
- eläinten hyvinvoinnin valvonta
- eläinten kuljetukseen liittyvien lupien ja todistusten myöntäminen sekä eläinten hyvinvointilain mukaisten lupien käsittely

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyviä tietoja on valtakunnallisesti tallennettu Elvin lisäksi useisiin erillisiin tai toisiinsa liittyviin tietojärjestelmiin. Näistä eläintenpitäjärekisteri samoin kuin eläintenpitokieltoirekisteri ovat myös paikallisten viranomaisten käytettävissä. Valtakunnallisten sovellusten käytössä ongelmana ovat puutteet tietojen ajantasaisuudessa ja järjestelmien ajoittaiset käyttökatkot.

Eläintenpitäjärekisteri -sovellus on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu sovellus. Sovelluksella rekisteröidään mm. kaikki lammas-, nauta-, sika- sekä vuohieläintenpitäjät, haaskaruokintapaikat, siipikarjanpitäjät, mehiläisten- ja kimalaistenpitäjät, turkiseläinten pitäjät sekä hevos-, kameli- ja hirvieläintenpitäjät. Lisäksi käytössä on koirarekisteri.

TRACES (Trade Control and Expert System) on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisessä sisämarkkinakaupassa sekä tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista ja viennissä EU:n ulkopuolisiin maihin. Järjestelmässä laaditaan sähköisesti sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset ja sivutuotteiden kaupalliset asiakirjat sekä eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen rajatarkastustodistukset. Lisäksi järjestelmässä laaditaan viennissä tarvittavia terveystodistuksia. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (mm. kunnaneläinlääkärit ja läänineläinlääkärit) että toimijat. Uuden valvonta-asetuksen (625/2017) myötä käyttöön on tullut uusi TRACES-NT. Uuden järjestelmän NT-lisäys on lyhenne sanoista New Technology.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä. Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä on Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry:n ylläpitämä selainpohjainen sovellus, jota käyttävät nautatilat, eläinlääkärit sekä muut toiminnan yhteistyötahot, kuten meijerit, teurastamot ja neuvonta. Nasevaan tallennetaan terveydenhuoltokäynnit tiloilta, jotka ovat solmineet terveydenhuoltosopimuksen eläinlääkärin kanssa. Eläinlääkärit ja tuottajat voivat hyödyntää Nasevaa lääkitys- ja hoitotietojen kirjauksessa. Sikava eli sikaloiden terveysluokitusrekisteri on Nasevaa vastaava sikatalouspuolen selainpohjainen sovellus. Naseva ja Sikava ovat kunnaneläinlääkäreiden jatkuvassa käytössä.

Valvonnan viranomaisestrinet Pikantti on vain viranomaisille suunnattu Ruokaviraston suljettu verkkopalvelu.

5.4 Yhteistyö ja viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestintää käsitellään suunnitelman kohdassa 1.11. Aktiivista viestintää tehdään pääsääntöisesti internet -sivuilla ja mediatiedotteita laatimalla sekä antamalla pyydettyä haastatteluja.

Viestintäsuunnitelmissa, toimintajärjestelmässä tai vastaavissa yksikön tai kunnan asiakirjoissa kuvattu viestintään liittyvä työn- ja vastuunjako. Häiriötilanneviestintää on käsitelty valvontayksiköiden ja kuntien häiriötilanne- ja varautumissuunnitelmissa.

Henkilöstön sisäistä viestintää tehdään ensisijaisesti sähköpostitse sekä Teams-sovelluksessa ja työkokouksissa, joita järjestetään neljän viikon välein. Viestintään voidaan käyttää myös puhelinta. Erityisesti normaalista poikkeavissa tilanteissa kiinnitetään huomiota siihen, että myös sisäinen tiedottaminen tilanteesta on riittävää ja että tilanteesta tiedotetaan tarvittavassa laajuudessa myös oman organisaation muita yksiköitä.

Eläinlääkintähuollon henkilöstö on aktiivisesti yhteydessä läänineläinlääkäreihin sähköpostin ja puhelimen välityksellä ja pitää aluehallintoviraston ajan tasalla kaikissa normaalista poikkeavissa tilanteissa.

5.5 Maksut

Eläinten terveyden- ja sairaanhoitopalvelut ovat asiakkaalle maksullisia. Kunnaneläinlääkärit perivät asiakkailta virkaehtosopimuksen mukaiset käynti- ja toimenpidepalkkiot sekä korvauksen matkakuluista. Eläinlääkärin antama puhelinneuvonta on asiakkaalle maksutonta. Eläinlääkäripäivystystä varten on maksullinen yhteydenottopalvelu.

Pieneläinkäynneistä vastaanotoilla peritään asiakkaalta klinikkamaksu ja mahdollisia laitemaksuja, jotka perustuvat Porin ympäristöterveysjaoston hyväksymään taksaan. Tilakäynneillä laitemaksuja peritään, kun hoidossa käytetään kaupungin laitteita.

Eläinten hyvinvoinnin valvontaan kuuluvista toimenpiteistä ei peritä maksua. Eläintautivalvonnassa osa valvontatoimenpiteistä on maksullisia. Valvonta- tai kunnaneläinlääkärin tehdessä maksullisia valvontatoimenpiteitä, kunta maksaa toimenpiteistä ja niihin liittyvistä matkakustannuksista ja muista kustannuksista korvauksen niiden suorittajalle. Tämän jälkeen kunta laskuttaa aiheutuneet kustannukset aluehallintovirastolta. Toimenpiteen suorittaja tekee aluehallintovirastolle laskutuspyynnön, jonka perusteella aluehallintovirasto laskuttaa asiakasta. Maksullisia valvontatoimenpiteitä ovat esimerkiksi siipikarjan salmonellavalvontaan liittyvä tarkastus ja näytteenotto, vapaaehtoiseen terveysvalvontaan liittyvä tarkastus ja näytteenotto, virallisen terveystodistuksen tai eläinlääkintätodistuksen laatiminen ja sivutuotelain mukainen valvonta.

Valvonnan toimeenpano

Porin kaupungin elinvoima- ja ympäristötoimialan ympäristö- ja terveysvalvontayksikön eläinlääkintä huolehtii eläinlääkintähuoltolain 15 §:ssä edellytetyllä tavalla eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten lääkitsemislaissa sekä sivutuotelainsäädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon järjestämisestä.

5.6 Eläinten terveyden valvonta

5.6.1 Eläintautivalmius

Valvonta- ja kunnaneläinlääkäriin velvollisuuksiin kuuluu eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpano ja noudattamisen valvonta kunnan alueella. Valvonta- ja kunnaneläinlääkäriin on alueellaan huolehdittava myös siitä, että eläintautien toteamiseksi tehdään tarvittavat tutkimukset sekä siitä, että tarvittaessa välttämättömin rajoituksin estetään eläintaudin leviäminen.

Valvonta- ja kunnaneläinlääkäriin on tiedotettava vastustettavan eläintaudin esiintymisestä alueellaan ensisijaisesti aluehallinnon läänineläinlääkärille. Jos kyseessä on vaarallinen tai helposti leviävä eläintauti, ilmoittaminen pitää tehdä välittömästi, kun perusteltu epäily on herännyt. Virka-ajan ulkopuolella päivystävän läänineläinlääkäriin yhteystiedot saa vastaajasta, jonka numero löytyy tarvittaessa häiriötilannesuunnitelmasta tai Ruokaviraston internetsivuilta. Kunnaneläinlääkäri tiedottaa asiasta mahdollisimman nopeasti myös oman alueen valvonta- ja valmiuseläinlääkärille. Myös sisäisestä tiedottamisesta esimiehelle ja oman valvontayksikön muille eläinlääkäreille sekä tarvittaessa tiedottamisesta läheisten valvontayksiköiden kunnaneläinlääkäreille huolehditaan.

Eläintautivalvonta pitopaikoissa tapahtuu normaalin kunnaneläinlääkäriin sairaskäynnin aikana tai aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin valvontaeläinlääkärille antaman määräyksen perusteella. Erillisiä tarkastuksia eläintautien perusteella ilman epäilyä ei pitopaikoissa tehdä lukuun ottamatta terveysvalvontaohjelmiin ohjelmakohtaisesti liittyviä tarkastuksia. Vastustettavien eläintautien epäilytilanteissa kunnaneläinlääkäri tai valvontaeläinlääkäri voi tehdä tilalle valvontakäynnin myös ilman läänineläinlääkäriin antamaa erillistä toimeksiantoa. Kunnaneläinlääkärien päivystysjärjestelmä takaa sen, että eläinlääkäri on aina tavoitettavissa.

Epäily vaarallisesta tai helposti leviävästä eläintaudista voi tulla esimerkiksi kunnaneläinlääkäriin tai valvontaeläinlääkäriin tekemästä havainnosta, eläimen omistajan yhteydenottona tai aluehallintovirastosta tulevana tietona teurastamolla syntyneestä epäilystä, näytteen tutkimustuloksesta tai lähiseudulle levinneestä eläintaudista. Epäily zoonoottisesta eläintaudista voi tulla myös terveyskeskuksesta tai sairaalasta. Yksityisellä eläinlääkärillä on velvollisuus ilmoittaa eläintautiepäilystä valvonta- tai kunnaneläinlääkärille.

Epäiltäessä vastustettavaa eläintautia tilanteen nopea selvittäminen on alueella erityisen tärkeää, jotta mahdollisen eläintautitapauksen aiheuttamat kustannukset ja toiminnan rajoitukset elinkeinolle jäisivät mahdollisimman pieniksi.

Toimintaohjeet vaarallisen tai helposti leviävän eläintautitapauksen varalle löytyvät eläintautilainsäädännöstä, ja läänineläinlääkärit antavat tapauskohtaisia ohjeita sekä virka- että päivystysaikaan puhelimitse. Eläintautitapauksessa tilanteen johtovastuu on läänineläinlääkärillä. Valvonta- ja kunnaneläinlääkärit avustavat tilanteen hoitamisessa.

Tarvittaessa kunnaneläinlääkärit peruuttavat kiireettömät ajanvarausajat ja kiireelliset potilaat keskitetään valvontayksikössä yhdelle tai muutamalle kunnaneläinlääkärille, jolloin muut kunnaneläinlääkärit voivat avustaa eläintautitapauksen edellyttämässä toimenpiteissä. Apua kiireellisten potilaiden hoitamiseen voidaan pyytää läheisiltä valvontayksiköiltä, jolloin omat toimivaltaiset eläinlääkärit voivat keskittyä eläintautitilanteen hoitamiseen. Virka-apupyynnön Satapelastukselle, poliisille tai puolustusvoimille tekee yleensä aluehallintovirasto. Aluehallintovirasto voi antaa määräyksiä myös sellaisille alueen eläinlääkäreille, jotka eivät ole virassa. Tiedottamisesta vastaa ensisijaisesti aluehallintovirasto ja Ruokavirasto.

Valvonta- ja kunnaneläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston järjestämiin työkokouksiin, joissa käsitellään myös eläintautivalmiuteen liittyviä asioita. Henkilöstö osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös muuhun eläintautivalmiutta edistävään koulutukseen, jos sellaista tulee tarjolle.

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden EU:n sisämarkkinakaupan valvonta on oleellinen osa eläintautivalvontaa, sillä mahdollinen eläintautien leviäminen Suomeen saattaisi tapahtua juuri näiden kautta. Kunnaneläinlääkärit toimeenpaneuvat alueellaan sekä sisämarkkinakaupan tuonnin että viennin valvontaan liittyvät toimeenpanotehtävät.

Valvonta- ja kunnaneläinlääkärit valvovat heille valvottaviksi säädettyjä sivutuotealan laitoksia ja osallistuvat tarvittaessa laitostarkastuksiin. Lisäksi valvontaeläinlääkäri ja praktikkoeläinlääkärit tekevät tarkastuskäyntejä toimialueensa muihin paikkoihin, joissa sivutuotteita käsitellään, kerätään, kuljetetaan, käytetään tai hävitetään.

5.6.2 Eläintautien ilmoittaminen

Eläinlääkärit tekevät kuukausittain ilmoituksen aluehallintovirastoon alueellaan epäillyistä tai todetuista eläintaudeista (ns. kuukausi-ilmoitus). Ilmoitus tehdään aina seuraavan kuun 15. päivään mennessä. Kunnaneläinlääkärit huolehtivat kukin omalta osaltaan ilmoitusten tekemisestä.

Kunnaneläinlääkärillä on velvollisuus ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien eli eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien esiintymisestä terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaavalle lääkärille. Velvollisuus on kirjattu eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta annetun maa- ja

metsätalousministeriön asetuksen (1010/2013) 15 §:än. Ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvitystyöryhmää on mahdollista tarvittaessa käyttää hyväksi myös zoonoositapausten selvittämisessä.

5.6.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot

Vastustettavia eläintauteja koskevat tutkimukset voidaan tehdä ainoastaan Ruokavirastossa tai Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Ilmoitettavia eläintauteja tutkivat laboratoriot tekevät ilmoituksen toiminnastaan Ruokavirastolle. Ruokaviraston internetsivuilla on rekisteri vastustettavia eläintauteja tutkivista laboratorioista.

5.6.4 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta

Tuotantoeläimille toteutetaan useita terveysvalvontaohjelmia, joista vain salmonellavalvonta on pakollinen. Kansallinen salmonellavalvontaohjelma koskee kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita, keinosiemennyssonneja ja raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja. Salmonellavalvontaohjelman toimeenpanoa tiloilla valvovat valvonta- ja kunnaneläinlääkärit. Valvonta- tai kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman näytteenoton säädöstenmukaisuutta, hallinnoi parvista toimitettuja saapumisilmoituksia sekä huolehtii tilalle tehtävien valvontakäyntien toteutumisesta. Jos terveysvalvontaa ei ole toteutettu säädösten mukaisesti, asiasta ilmoitetaan aluehallintovirastoon.

Pakolliseen salmonellavalvontaohjelmaan kuuluville siipikarjatiloihin tehdään valvontakäynti kerran vuodessa. Käynnin yhteydessä huolehditaan virallisesta näytteenotosta, tarkastetaan tiedot tuotannosta, lintujen terveydentilasta, toimijan tekemistä näytteenotoista ja laboratoriotutkimusten tuloksista sekä tarkastetaan pitopaikan tuotantohygieeniset olosuhteet. Käynnin yhteydessä varmistetaan, että eläinten pitäjän toimesta tapahtuva näytteenotto ja parven tunnistaminen ja ilmoittaminen tehdään lainsäädännön mukaisesti. Valvontakäynnistä laaditaan kirjallinen tarkastuskertomus, jonka valvontaeläinlääkäri toimittaa Tiimeriin.

Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveysvalvontaan lampaiden ja vuohien maedi-visnan, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD -taudin varalta. Myös siipikarjan vientilaitoksilla on erillinen terveysvalvonta- ja näytteenotto-ohjelma. Valvonta- tai kunnaneläinlääkäri hyväksyy tai ottaa vastaan ilmoituksen toimialueellaan sijaitsevien tilojen liittymisestä terveysvalvontaohjelmaan tai siitä eroamisesta. Kunnaneläinlääkäri tai valvontaeläinlääkäri voi myös esittää aluehallintoviraston eläinlääkärille tilan erottamista terveysvalvontaohjelmasta. Terveysvalvontaan liittyy säännöllinen käynti pitopaikoissa ja näytteenotto tai näytteenoton seuranta. Kunkin valvontaohjelman osalta on erikseen määritelty valvontakäyntien vuositasoinen määrä.

Jos havaitaan, että jotakin terveysvalvontaohjelmaa ei ole toteutettu säädösten mukaisesti, eläinlääkäri huomauttaa asiasta, ohjeistaa toimijaa ja kirjaa havaitun epäkohdan tarkastuspöytäkirjaan sekä tietojärjestelmään. Asia viedään Aluehallintoviraston tietoon ja tehdään tarvittaessa ylimääräinen valvontakäynti läänineläinlääkäriin määräyksestä. Eläinlääkäri valvoo, että terveysvalvontaohjelmaa noudatetaan jatkossa.

Tiedot terveysvalvontaohjelmiin kuuluvien tilojen lukumääristä käyvät ilmi suunnitelman liitteenä olevasta resurssitarpeen kartoituslomakkeesta.

Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Vesiviljelylaitoksilta otetaan kalanäytteitä EU:n hyväksymien VHS-ohjelmien ja lisävakuusohjelmien (mm. BKD, IPN, Gyrodaktylus salaris) mukaisesti. Vesiviljelylaitoksia valvova hygieenikkoeläinlääkäri osallistuu säännöllisesti vesiviljelylaitoksia koskeviin ja niiden valvontaan liittyviin koulutustilaisuuksiin (mm. Kalaterveyspäivä, Ruokaviraston koulutukset).

Kalanviljelylaitosten osalta tavoitteena on tarkastaa sisämaan lohikalanviljelylaitokset yhden kerran vuodessa (matalan riskin laitokset; ruokakalalaitos sisämaassa) tai kaksi kertaa vuodessa (korkean riskin laitokset; sisämaan laitos, jolla on emokaloja tai elävää kalaa myyvä laitos sisämaassa = poikaslaitos). Merialueen laitokset tulee tarkastaa joka toinen vuosi (matalan riskin laitos) tai kerran vuodessa (korkean riskin laitos). Emokala- ja poikaslaitokset on tavoitteena tarkastaa kaksi kertaa vuodessa.

Porin alueella on neljä ruokakalan kasvattamo merialueella.

5.6.5 Muu eläintautivalvonta

Tuotantoeläinten terveyttä valvotaan erikseen määriteltyjen vastustettavien eläintautien osalta vuosittaisin ohjelmin. Suurin osa pyydetyistä näytteistä perustuu EU:n yhteiseen lainsäädäntöön. Suomelle myönnetty virallinen tautivapaus tietyistä merkittävistä eläintaudeista edellyttää tautivapauden todentamista vuosittaisin otannoin. Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaan.

Otantoihin liittyvät näytteet ottaa yleensä valvontaeläinlääkäri läänineläinlääkäriin määräyksestä. Valvontaeläinlääkäri huolehtii siitä, että näytteet otetaan määräajassa ja tiedottaa välittömästi aluehallintovirastolle ja/tai Ruokavirastoon, jos näytteenotto suunnitelman mukaisesti ei jostain syystä, esimerkiksi tuotantotilan toiminnan lopettamisen vuoksi, onnistu tai jos näytteitä ei pystytä ottamaan annetussa määräajassa. Jos valvontaeläinlääkäri tai määräyksen saanut kunnaneläinlääkäri on estynyt, huolehditaan siitä, että näytteet ottaa joku muu virkaeläinlääkäri, jolla ei ole vakituista asiakassuhdetta näytteenoton kohteeseen. Jos läänineläinlääkäriin määräys on henkilökohtainen, pyytää eläinlääkäriin

esimies aluehallintovirastosta uuden määräyksen. Valvontaeläinlääkärit huolehtivat näytteenoton toteutumisesta poissaolajensa aikana.

Eläinten keinollinen lisääminen

Suurelänpraktikot hoitavat akuuttipraktiikkansa ohessa tammojen siemennyksiä sekä tiineystutkimuksia. Porin seudulla on yksi oriasema. Alueella ei ole hevosten alkionsiirtotoimintaa.

Kyyhkyslakat

Porin seudulle on rekisteröity kymmenkunta kyyhkyslakkaa. Eläinsuojelulainsäädännön noudattamista näissä valvotaan samoin periaattein, kun muissakin eläintenpitopaikoissa.

5.7 Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonta

Nautojen, sikojen ja vuohien sekä siipikarjan pitäjiä on ennen eläinten pidon aloittamista rekisteröidyttävä eläintenpitäjiksi oman kuntansa maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Ammattimaisesti nautaeläimiä, sikoja, lampaista tai vuohia ostavan tai myyvän henkilön on lisäksi rekisteröidyttävä eläinvälittäjäksi aluehallintovirastoon. Kalanviljelylaitosten on rekisteröidyttävä vesiviljelyrekisteriin. Nautojen, sikojen, lampaiden ja vuohien merkitsemisestä ja rekisteröinnistä sekä siipikarjan ja eräiden muiden lintujen tunnistamisesta on annettu eläinlajikohtaiset ohjeet.

Kunnat eivät valvo aktiivisesti eläinten merkitsemistä ja rekisteröintiä. Jos eläinten merkitsemisessä tai rekisteröinnissä havaitaan puutteita, niistä ilmoitetaan aluehallintovirastoon.

5.8 Sisämarkkina- ja kolmasmaa kauppa

Tuonti EU:n ulkopuolelta ja vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Kolmansista maista tuotavat elävät eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman kautta, jossa niille suoritetaan eläinlääkinnällinen rajatarkastus, eivätkä tuodut erät yleensä aiheuta toimenpiteitä alue- tai paikallistasolla. Joissakin tapauksissa tuonnin salliminen edellyttää erityistä jälkivalvontaa määräpaikassa. Porissa alueen virkaeläinlääkärit käsittelevät TRACES -ilmoitukset ja suorittavat paikallistason toimenpiteet ilmoitusten johdosta, kun joko TRACES -järjestelmästä tai aluehallintovirastolta tulee tieto, että paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä. Jos aluehallintovirasto ilmoittaa, että paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti, toimivat virkaeläinlääkärit läänineläinlääkäriin antamien ohjeiden mukaisesti.

Jos aluehallintovirasto ilmoittaa kolmansista maista tuotavista tuotteista tai eläimistä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai joiden epäillään tai tiedetään olevan laittomasti maahantuotuja, toimitaan seuraavasti:

- Selvitetään, milloin ja minne eläimet tai tuotteet ovat tulossa tai tulleet;
- Selvitetään, minkälaisesta riskistä on kysymys;
- Selvitetään eläinten tai tuotteiden omistaja ja/tai haltija ja yhteystiedot;
- Toimitaan erityistilannesuunnitelmassa annettujen hälytysohjeiden mukaisesti.
- Arvioidaan tilanteessa tarvittavat voimavarat. Ympäristöterveydenhuollon johtaja päättää tarvittaessa vastuunjaosta ja erityisjärjestelyistä tarvittavien voimavarojen vapauttamiseksi tilanteen hoitamiseen;
- Toimitaan aluehallintoviraston antamien ohjeiden mukaisesti.

Kolmansiin maihin vietäessä viejä pyytää virkaeläinlääkäriltä tarkastusta ja selvittää vientiehdot. Viejän on varmistettava huolella, että vientikohdemaan vaatimat ehdot viennille täyttyvät.

Suosittelavaa on, että vaadittavat ehdot tai valmis terveystodistus on lähetetty kohdemaan viranomaisilta Ruokaviraston tai maa- ja metsätalousministeriöön. Jos kohdema ei lähetä valmista terveystodistusta, eikä sitä ole ennestään (aiemmista vastaavista vienneistä voi kysyä Ruokavirastosta), viejä laatii terveystodistuksen Ruokaviraston antamalle pohjalle kohdemaan ehtojen mukaisesti ja Ruokavirasto ja kohdemaan viranomaiset hyväksyvät todistuksen ja lopullinen todistusmalli lähetetään Ruokaviraston tiedoksi. Virkaeläinlääkäri ja Ruokavirasto tarkistavat yhteistyössä, voidaanko vientiehdot vietävän eläimen tai tuotteen kohdalla täyttää. Jos ehtoja ei voida täyttää, MMM yhteistyössä Ruokaviraston kanssa voi neuvotella kohdemaan kanssa vaatimuksista. Euraasian talousliiton vientitodistukset on tilattava Ruokavirastosta. Vain virkaeläinlääkäri voi laatia ja tilata vientitodistuksia. Elävien eläinten kohdalla tarkastukset tekee ja todistuksen täyttää yleensä kunnaneläinlääkäri, naudan ja sian sukuosujen ja alkioiden kohdalla läänineläinlääkäri. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa viejä. Venäjän lisäksi EU-tasolla on neuvoteltu harmonisoiduista vientiehdoista mm. USA:n ja Kanadan kanssa. Tällöin Ruokavirasto kommentoi vientiehtoja ja antaa mahdollisen valmiin todistuksen, jos sellainen on jo sovittu.

Sisämarkkinakauppa

Tiettyjen eläinten ja tuotteiden sisämarkkinatuojat ja viejät rekisteröityvät tai hakevat tuontilupaa Ruokavirastolta. Ruokavirasto lähettää tiedon rekisteröinneistä ja tuontiluvista ohjeineen kyseisen alueen aluehallintovirastoon ja tapauskohtaisesti myös kunnaneläinlääkärille tai muulle valvovalle virkaeläinlääkärille. Nämä rekisteröinnit ja tuontiluvat kirjataan sekä huomioidaan erityisesti, mille eläimelle tai tuotteelle ne on tarkoitettu ja koskevatko rekisteröinnit sisämarkkinatuontia vai -vientä. Monilla toimijoilla on useita rekisteröintejä tai tuontilupia, mutta yksi rekisteröinti koskee vain yhtä tuotetta tai vain sisämarkkinatuontia tai -vientä. Rekisteröinti on voimassa seuraavan kalenterivuoden tammikuun loppuun, tuontilupa on voimassa vuoden myöntämispäivämäärästä.

Useimmat Ruokaviraston sisämarkkinakaupan ohjeet löytyvät myös Ruokaviraston internetsivuilta. Erityisesti silloin, kun rekisteröintiä tai tuontilupaa ei vaadita, voi ohjeet lukea sieltä. Apua saa myös eläinlääkintä- ja EU-lainsäädännöstä. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkäriin tai Ruokaviraston puoleen. Tuontieriä ei saa tarkastuksessa hyväksyä eikä vientieriä lähettää, jollei virkaeläinlääkäri ole täysin varma ehtojen täyttymisestä.

Sisämarkkinatuonnissa tuojalla on tiettyjen eläinten ja tuotteiden kohdalla velvollisuutena lähettää Ruokavirastoon ennakoilmoitus tuotavasta erästä. Ruokavirasto lähettää ennakoilmoitukset sähköpostitse kyseiseen aluehallintovirastoon. Tuotavien erien mukana seuraa lähtömaassa virkaeläinlääkäriin myöntämä TRACES-terveystodistus ja mahdolliset muut asiakirjat. Aluehallintovirasto seuraa saapuvia erä TRACES-järjestelmän avulla ja määrää virkaeläinlääkäriin tarvittaessa tarkastamaan saapuneet erät. Virkaeläinlääkäri toimii tapauskohtaisesti Ruokaviraston ja aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti. Tarkastuksen raportointi tapahtuu TRACES-järjestelmässä.

Tavoitteena on, että jokaisen tuojan, etenkin uusien, osalta tarkastetaan yksi lähetys, mieluiten ensimmäinen, vuosittain. Jos puutteita havaitaan, tehdään tarvittaessa uusintatarkastuksia. Tarkastuksia kohdennetaan riskiperusteisesti erityisesti tuotantoeläineriin, jotka tuodaan uudesta ja/tai hyvin erilaisen eläintautistatukseen omaavasta maasta, sekä jos tuoja ei noudata ETT:n vaatimuksia. Hylätyistä eristä (nykyisin myös lemmikkieläintuonneista tehdyt hallintopäätökset) tulee ilmoittaa Ruokavirastoon. Tällaisista toimenpiteistä päättäminen edellyttää yhteydenpitoa myös lähettäjämaan viranomaisiin. Annettujen määräysten toteutuminen seurataan aina, esim. varmistamalla, että eläimet on palautettu alkuperämaahan tai että ne on lopetettu. Seuranta tapahtuu pyytämällä esim. virka-apua tullilta ja tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisten kanssa.

Kaikki kunnaneläinlääkärit eivät vielä joko käytä TRACES-järjestelmää lainkaan tai eivät ole sen käytössä riittävän kokeneita tai motivoituneita. Jos kunnaneläinlääkäriillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkäriä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan.

Mikäli saapuva erä ei täytä tuonnin ehtoja, valvontaeläinlääkäri tai erikseen tapauskohtaisesti valittava eläinlääkäri sopii Ruokaviraston, aluehallintoviraston ym. viranomaisten kanssa sovittavista toimenpiteistä sekä noudattaa annettuja ohjeita ja määräyksiä sekä tehdään vaadittavat ilmoitukset/raportoinnit.

Sisämarkkinaviennissä toimija pyytää kunnaneläinlääkäriä tarkastamaan lähetyksen ennen vientiä. Tarkastuksen perustella virkaeläinlääkäri tekee erälle terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä. Porin seudun sisämarkkinavienti liittyy valtaosin rekisteröityjen hevosten liikkumiseen.

Sisämarkkinaviennissä viejän on pyydettävä valvovalta virkaeläinlääkäriltä lähetettävien Ea 4 liitteen I mukaisten erien tarkastamista (poikkeuksena ei-kaupalliset koirat, kissat, hillerit ja fretit, jolloin vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös muu kuin virkaeläinlääkäri).

Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on viejän tehtävänä, eläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa viejän laatiman I-osan. Jos viejä ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään, jää myös terveystodistuksen I-osan täyttäminen tarkastavan virkaeläinlääkärin vastuulle terveystodistuksen (II-osa) lisäksi. Tällöin viejän on annettava tarvittavat tiedot hänelle todistuksen laatimista varten. Toimenpiteet tehdään viejän kustannuksella.

Virkaeläinlääkäreiden tulee seurata mahdollinen eristä vastaanottajamaassa saatava palaute ja reagoida siihen. Esim. TRACES- terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

5.9 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinten hyvinvoinnista annetun lain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säädösten perusteella tehtävää valvontaa. Valvontaa hoitavat paikallistasolla eläinten pitopaikoissa valvonta- ja kunnaneläinlääkärit, tarvittaessa kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavat viranhaltijat sekä poliisi. Eläinkuljetuksia valvoo maanteillä pääsääntöisesti poliisi, mutta myös aluehallintoviranomaisella sekä valvonta- ja kunnaneläinlääkärillä on oikeus tehdä eläinkuljetuksia koskevia tarkastuksia tietyin ehdoin. Valvontaa tehdään käytännössä sekä epäilyn perusteella tehtävinä tarkastuksina, että ennalta suunniteltujen ohjelmien perusteella.

Eläinsuojelutarkastuksessa tarkastetaan, että lainsäädännössä kyseisen eläimen pitämiseksi asetettuja vaatimuksia noudatetaan. Käynnillä tarkastetaan paitsi eläimet ja eläinten pitopaikka ja pitopaikan olosuhteet, myös eläimiä varten tarkoitettu ruoka ja juoma sekä välineet ja varusteet. Tarkastuksesta kirjoitetaan aina tarkastuskertomus, joka annetaan tai toimitetaan asiakkaalle.

Valvontaeläinlääkäri arkistoi tarkastuskertomuksen tai annetun päätöksen liitteineen kaupungin asiakirjajärjestelmään sekä toimittaa sen sähköisesti aluehallintovirastolle. Jos tarkastuksella on todettu mahdollisia täydentävien ehtojen indikaattoreiden laiminlyöntejä, lähetetään päätös tai kertomus aluehallintovirastoon välittömästi ja aina viikon sisällä tehdystä tarkastuksesta. Jos tarkastuksessa todetaan, että lainsäädäntöä on rikottu, voidaan kopio asiakirjasta toimittaa myös poliisille esitutkintaa varten. Asiakkaalle velvoitteita sisältävä päätös samoin kuin kuulemisasiakirja toimitetaan asiakkaalle todisteellisesti (saantitodistus, toimittaminen henkilökohtaisesti kuittausta vastaan, haastemies).

Jos tarkastuksella todetaan määräystenvastaisuutta, annetaan määräaika asian korjaamiseksi. Määräajan umpeuduttua tarkastetaan määräysten noudattaminen joko tarkastuskäynnillä tai asiakirjoista. Myös uusintatarkastuksesta kirjoitetaan aina tarkastuskertomus. Tarvittaessa käytetään pakkokeinoja (määräys, kieltö), jos neuvonta ja ohjaus eivät ole riittäviä epäkohdan korjaamiseksi tai tilanne vaatii välittömiä toimenpiteitä. Jos asiakas velvoitetaan korjaamaan havaittuja epäkohtia pakkokeinoin, asiakkaalle varataan aina ennen päätöksen antamista mahdollisuus tulla kuulluksi, ellei asia ole kiireellinen. Kuuleminen tehdään kirjallisesti ja vastineen antamiselle annetaan kohtuullinen aika aina, kun se on eläinten hyvinvoinnin kannalta mahdollista. Jos kuuleminen tehdään suullisesti, asiakkaan antama vastine kirjataan aina päätökseen.

Tarvittaessa kunnaneläinlääkäri, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija tai poliisi voi ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi, kunnes eläimen omistaja joko korjaa eläinten pitoon liittyvät epäkohdat tai päättää eläinten lopettamisesta. Eläinten omistajalle on aina syytä tässä yhteydessä kertoa siitä, että hän on vastuussa toimenpiteistä, esimerkiksi tilapäisestä hoidosta, syntyvistä kustannuksista. Jos eläimen omistaja toteaa, että hän ei pysty jatkossakaan huolehtimaan eläimestä, tehdään päätös tarvittavista toimenpiteistä. Jos eläimen arvo ei ole vähäinen, pitää harkita mahdollisuudet eläimen myymiseksi pitoon tai teuraaksi, jolloin eläimen omistaja saa pitää myyntitulot, joista on vähennetty esimerkiksi tilapäisen hoidon järjestämisestä aiheutuneet menot. Jos myymisen yrittäminen ei ole tarkoituksenmukaista, eläin voidaan luovuttaa eläinsuojeluyhdistykselle uudelleen sijoitettavaksi, lopettaa tai teurastaa.

Jos tarkastuksella todetaan tarve kiireellisille toimenpiteille, ollaan tarvittaessa yhteydessä aluehallinnon eläinlääkäriin ja toimitaan tilanteessa parasta harkintaa käyttäen. Eläimelle voidaan tarvittaessa järjestää lyhytaikainen tilapäinen hoito tilanteen selvittämisen ajaksi. Pieneläinten tilapäisen hoidon järjestämispaikkana toimii sama taho, jolla on kaupungin kanssa sopimus löytöeläinten vastaanottamisesta. Suurelaimille pyritään ensisijaisesti järjestämään riittävä hoito pitopaikassa. Jos suurelän joudutaan siirtämään, pitää muistaa tarvittavien ilmoitusten tekeminen eläinrekistereihin.

Vaikeimmissa tapauksissa vastuu tarkastuksen ja päätöksen tekemisestä voidaan siirtää kunnalta läänineläinlääkärille. Kunta voi pyytää tapauksen siirtoa aluehallintovirastolle esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kielloja tai määräyksiä, ja kieltöä tai määräystä on tarvetta tehostaa uhkasakolla tai teettämishallalla. Kunta voi pyytää tapauksen siirtoa aluehallintovirastolle myös tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

5.9.1 Epäilyyn perustuva tarkastus

Eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa määritelty viranomaisen voi tarkastaa epäilyn perusteella eläinten pitopaikan. Asia tulee useimmiten vireille yksityishenkilön yhteydenoton perusteella. Kaupungin

internetsivuilla on yhteystiedot sekä sähköinen lomake ilmoituksen tekemistä varten. Jos kunnaneläinlääkärille syntyy praktiikkatyössä epäily säännösten vastaisesta menettelystä, hän ilmoittaa ensisijaisesti asiasta valvontaeläinlääkärille, joka huolehtii asian selvittämisestä ja tarvittavista toimenpiteistä.

Koska suurin osa pieneläinten tarkastuksista perustuu yksityishenkilöiden tekemiin ilmoituksiin, halutaan ilmoittamiskynnys pitää mahdollisimman matalana. Ilmoittajan henkilöllisyyttä ei kerrota tarkastuksen kohteelle, jos ilmoittaja ei sitä halua. Ilmoituksen voi myös tehdä nimettömänä. Ilmoituksen perusteella tehdään aina tarkastus, ellei ole perustellusta syystä ilmeistä, että ilmoitus on aiheeton.

Valvontaeläinlääkärin mukana voi tarvittaessa olla valvontayksikön toinen virkaeläinlääkäri, terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija tai poliisi. Virka-apua tarkastuksen turvaamiseksi pyydetään etukäteen Lounais-Suomen poliisin Turun tilannekeskuksesta faksilla tai sähköpostitse, tai, jos virka-avun tarve ilmenee tarkastuksen yhteydessä yllättäen, poliisin tilannekeskuksesta tai hätäkeskuksesta puhelimitse.

Otantaan perustuvat tarkastukset eivät kuulu kunnan tehtäviin.

5.9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta

Tarkastuksia tehdään ilman epäilyä sellaisiin paikkoihin, joissa toiminta edellyttää luvan hakemista aluehallintovirastolta tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja eläinnäyttelyt, eläinkaupat, pieneläinhoitolat, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riistaeläintarhat ja lihan, munien tai siitospeläinten tuotantotarhat. Ilman epäilyä tarkastuksia saadaan tehdä myös eläinkilpailuihin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin.

Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan mukaiset kohteet käyvät ilmi suunnitelman liitteenä olevasta kohdekohtaisesta tarkastussuunnitelmasta. Valvontaeläinlääkäri tarkastaa kohteet toiminnan alkaessa ja sen jälkeen vuosittain tai kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella.

5.9.3 Muu hyvinvoinnin valvonta

Eläinkuljetukset

Eläinkuljetuksia valvoo maanteillä pääsääntöisesti poliisi, mutta myös aluehallintoviranomaisella sekä kunnaneläinlääkärillä ja valvontaeläinlääkärillä on oikeus tehdä eläinkuljetuksia koskevia tarkastuksia tietyin ehdoin. Porin virkaeläinlääkärit voivat olla mukana aluehallintoviraston tai poliisin tekemässä tarkastuksessa. Oma-aloitteisia tarkastuksia ei ole tehty.

Teurastamot

Niissä pienteurastamoissa, joiden valvonnasta kaupungineläinlääkäri on tehnyt sopimuksen Ruokaviraston kanssa, tarkastuseläinlääkärinä toimiva kunnan virkaeläinlääkäri suorittaa myös eläinsuojeluvalvontaa teurastamossa. Tarkastuseläinlääkärillä on oikeus tarkastaa myös teurastamolle saapuvat eläinkuljetukset. Mikäli tarkastuseläinlääkäri epäilee, että teuraseläimiä toimittavassa eläintenpitoyksikössä on rikottu eläinsuojelulainsäädäntöä, hänen on ilmoitettava asiasta Aluehallintovirastoon. Näin läänineläinlääkäri voi määrätä paikallisen virkaeläinlääkärin suorittamaan tarkastuksen kyseiseen pitopaikkaan.

5.10 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotelain mukaisesti Ruokavirasto laatii valtakunnallisen valvontasuunnitelman sivutuotevalvonnan järjestämiseksi. Kunnat huolehtivat suunnitelman mukaisten tarkastusten toteuttamisesta. Elintarvikehuoneistojen sivutuoteasetuksen mukainen valvonta pyritään tekemään elintarvikelain mukaisten valvontakäyntien yhteydessä.

5.10.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo alueen laitoksista ja niiden sijainnista.

Valvontaeläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita. Valvontaeläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset ilmoitetaan välittömästi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon.

Valvontaeläinlääkäri valvoo hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita. Valvontaeläinlääkäri valvoo myös Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita. Tarkastukset on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta. Saapuneiden sivutuote-erien osalta kunnaneläinlääkäri täyttää valvontaosion kaupalliseen asiakirjaan (DOCOM) TRACES- järjestelmään. Ennen kuittausta tai valvontaa on varmistettava, että erä on saapunut laitokselle.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassa kunkin laitostyyppin osalta riskinarviointiin perustuen ne laitokset nimeltä, jotka valvontaeläinlääkärin on vuoden aikana vähintään

tarkastettava. Mikäli valvontavuoden aikana todetaan tarkastuksen tarve jollakin suunnitelman ulkopuolisella laitoksella, tarkastus tehdään suunniteltujen tarkastusten lisäksi. Valvontaeläinlääkärit toimittavat valvontaan liittyvät tarkastuskertomukset mahdollisimman nopeasti tarkastuksen jälkeen tiedoksi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Mikäli tarkastuksella todettua puutetta ei saada poistettua kehotuksilla ja joudutaan käyttämään sivutuotelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja, pakkokeinopäätökset toimitetaan aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon.

5.10.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Haaskatoiminnalla tarkoitetaan käsittelemättömien sivutuotteiden käyttöä luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa. Tuotantoeläimistä saatuja sivutuotteita on luvallista käyttää luonnoneläinten ruokintaan vain perustellusta syystä. Porin seudun ilmoitetut haaskat käyvät ilmi Ruokaviraston sähköisestä pitopaikkarekisteristä. Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet.

Suomessa on käytössä haaskarekisteri, johon rekisteröidään haaskapaikan aloitusilmoitukset ja haaskan pitäjät. Aloitettaessa käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö sivutuoteasetuksen ja MMMa N:o 783/2015 sallimiin tarkoituksiin, on toimijan tehtävä aloitusilmoitus toiminnan aloittamisesta alueensa valvontaeläinlääkärille. Kun kyseessä on luonnonvaraisten eläinten ruokinta (haaskakäyttö), tulee toimijan ilmoittaa kuukausittain valvontaeläinlääkärille haaskalle toimittamansa materiaalin määrä. Tiedot on ilmoitettava sekä sille valvontaeläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sille valvontaeläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Toimijan on lisäksi pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella.

Kokonaisten märehitijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja tiettyjen muiden sivutuotelain mukaisten sivutuotteiden hautaaminen ei ole Satakunnan alueella sallittua. Mainitut sivutuotteet on toimitettava raatojen keräilyyn hävitettäväksi hyväksytyssä sivutuotelaitoksessa. Virkaeläinlääkäri valvoo raatojen hävittämistä koskevien säädösten noudattamista.

Ruokavirasto määrittelee valvontasuunnitelmassaan valvonnan tekoperusteet, mutta valvontaeläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset ja mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon mahdollisimman nopeasti.

5.11 Ehdollisuuden vaatimusten valvonta

Ehdollisuus on kaikkien EU:n kokonaan tai osittain rahoittamien tukien saamisen ehtona. Tukivalvonta on aluehallintoviraston tehtävä.

Eläinten hyvinvoinnin valvontaa koskevat päätökset ja tarkastusta tai elintarvikelain mukaista maitohygieniatarkastusta tai munantuotantotilan hygieniatarkastusta koskevat tarkastuskertomukset pyritään tekemään aina riittävän tarkasti, jotta aluehallintovirasto voi niiden perusteella tarvittaessa tehdä laajennuksia ehdollisuuden vaatimusten valvontoihin. Eläinten hyvinvoinnin valvontaa koskevat päätökset ja tarkastuksia koskevat tarkastuskertomukset toimitetaan aluehallintovirastolle tiedoksi kuukausittain. Jos tarkastuksessa on havaittu seikkoja, jotka voivat aiheuttaa toimenpiteitä aluehallintovirastossa, pyritään asiakirjat toimittamaan viikon kuluessa tarkastuksen tekemisestä. Elintarvikelain mukaiset tarkastuskertomukset toimitetaan aluehallintovirastoon vain silloin, jos tarkastuksella havaitaan viitteitä epäkohdista täydentävien ehtojen noudattamisesta. Valvontaeläinlääkäri ja kunnaneläinlääkärit osallistuvat säännöllisesti aluehallintoviraston järjestämiin koulutustilaisuuksiin, joissa käsitellään mm. täydentävien ehtojen valvontaa.

5.12 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

5.12.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluu kotieläinten sairaanhoito ja terveydenhuolto. Peruseläinlääkäripalvelu käsittää myös kiireellisen eläinlääkäriavun antamisen virka-aikana.

Eläinlääkintähuoltolain mukaan peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojelullisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Valtakunnallisen ohjelman mukaan peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa on kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvia leikkauksia ovat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juoksutusmahaleikkaukset. Kotieläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä, sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä on peruseläinlääkäripalvelua samoin kuin eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset, rokotukset, loishäädöt, kissojen

sterilisaatiot ja kastraatiot sekä koirien kastraatiot. Peruseläinlääkäripalveluun luetaan myös märehitijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot sekä kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten.

Kunnaneläinlääkärit voivat eläinsuojelullisista syistä lopettaa myös luonnonvaraisen eläimen. Tällaisessa tapauksessa kunnaneläinlääkäri laskuttaa toimenpiteestä ja tarvikkeista työnantajaansa, joka laskuttaa kustannukset edelleen aluehallintovirastolta.

Maksutonta puhelinneuvontaa kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa on mahdollista saada praktikkoeläinlääkäreiltä kaikkina arkipäivinä. Porissa neuvontaa antaa myös eläintenhoitaja, joka ohjaa puhelut eläinlääkärille tarpeen mukaan. Puhelinneuvonta pyritään antamaan pääasiassa puhelinaikana arki-aamuisin klo 8.00 - 9.00. Eläinten hyvinvointia ja eläintautiepäilyjä koskevaa ilmaista neuvontaa antavat lisäksi virka-aikana valvontaeläinlääkärit. Kunnan- ja valvontaeläinlääkäreiden yhteystiedot on julkaistu valvontayksiköiden internetsivuilla.

Kiireelliset akuutin eläinlääkäriavun tarpeessa olevat suurelän- ja pieneläinpotilaat pyritään hoitamaan välittömästi ajanvarauspotilaiden lomassa tai tarpeen mukaan ajanvarauspotilaiden aikoja siirtäen. Vastuu kiireellisten pieneläinpotilaiden hoitamisesta on ostopalvelusopimuksen nojalla Evidensia eläinlääkäripalvelut Oyj:llä vuorokauden ympäri, joten kaupungineläinlääkäreiden vastuu kiireellisistä potilaista rajoittuu suureläimiin. Yhteistoiminta-alueella yksi eläinlääkäri vuorollaan on kerran viikossa vastuussa koko toiminta-alueen kiireellisistä suurelänpotilaista virka-aikana alkaen klo 8. Suurelainten päivystysnumero palvelee ympäri vuorokauden, ja eläinlääkärit kirjautuvat päivystykseen kaupungin puhelunohjausjärjestelmän kautta. Päivystyspuhelut nauhoitetaan.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantajärjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava.

Terveydenhuoltosopimusten määrät eri valvontayksiköissä käyvät ilmi suunnitelman liitteenä olevasta resurssitarpeen kartoituksesta. Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja on pystytty tarjoamaan kysyntää vastaavasti.

Nautojen terveydenhuoltokäynnit kirjataan Naseva- ja sikojen käynnit Sikava -järjestelmään. Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäaikalaan on suoritettava vähintään neljä

terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihaskalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kertatäyttöinen tai jatkuvatäyttöinen. Jos Naseva- tai Sikava -tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapauksien hoitoa varten, terveydenhuoltokäyntien määrä nousee edellä kuvatuista merkittävästi. Suurissa eläintenpitoyksiköissä on tällöin käytävä kahden viikon välein.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntää lisäävät osaltaan myös tietyt lääkkeiden luovuttamista koskevien sääntöjen poikkeukset.

Terveydenhuoltokäynnillä eläinlääkäri havainnoi eläinten olosuhteet ja terveydentilan. Lisäksi merkittävimmät eläinten hoitorutiinit ja tuotannon kannalta kriittiset pisteet käydään läpi. Terveydenhuoltokäynnillä käydään läpi terveydenhuoltosuunnitelman toteutuminen, tilan lääkekirjanpito ja kirjanpito eläinten poistojen ja sairastuvuuden syistä. Lisäksi käydään läpi tuotantotilan toimet tarttuvilta eläintaudeilta suojautumiseksi.

Yksityinen palvelutarjonta

Satakunnassa on useita yksityisiä eläinlääkäripalvelujen tarjoajia. Yksityisten eläinlääkäripalvelujen tarjonta ei kuitenkaan riitä kattamaan kysyntää suurelta puolella.

5.12.2 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Eläinlääkintähuoltolain 13 §:n mukaisesti kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Päivystyspalvelu on järjestettävä yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seutu- tai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella.

Päivystysaikana käytössä on keskitetty yhteydenotto palvelu. Päivystävän eläinlääkäriin saa aina kiinni samasta numerosta, josta puhelu ohjautuu päivystävälle eläinlääkärille. Päivystyspuhutelut ovat maksullisia ja maksun suuruus on määritelty jaoston hyväksymässä ympäristöterveydenhuollon taksassa.

Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja. Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet.

5.12.3 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Valtakunnallisessa ohjelmassa on tavoitteiksi esitetty seuraavia:

1. Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika vastaanotolle tai eläinlääkärikäynnille.
2. Jos yhteistoiminta-alueella toimii useampia praktikkoeläinlääkäreitä, asiakkaalle tulisi ei-kiireellisissä tapauksissa antaa vapaus valita eläinlääkäri.
3. Ajanvaraukset yhteistoiminta-alueella tulisi keskittää yhteen paikkaan.
4. Toiminta tulisi järjestää siten, että tietyinä päivinä tietty eläinlääkäri tai tietyt eläinlääkärit vastaavat kiiretapauksien hoidosta ja muut keskittyvät ajanvarausperusteiseen praktiikkaan.
5. Jos avun tarve ei ole kiireellinen, sairaskäynti- tai vastaanottoajan pitäisi järjestyä viikon sisällä tilauksesta, ellei asiakas halua aikaa nimetyltä eläinlääkäriltä.
6. Jos avun tarve ei ole kiireellinen, terveydenhuolto-, massatyökäyntiajan tai terveen eläimen leikkauksajan pitäisi järjestyä lomakauden ulkopuolella alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta, ellei asiakas halua aikaa nimetyltä eläinlääkäriltä.
7. Pääosan asiakkaista pitäisi saada palvelu alle 50 kilometrin etäisyydeltä.
8. Kiireellistä eläinlääkäriapua pitäisi 90 % tapauksista saada kolmen tunnin sisällä tilauksesta.
9. Päivystävän eläinlääkäriin matkan eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matkan pieneläin-vastaanotolle pitäisi 90 % tapauksista olla alle sata kilometriä. Remissioklinikalle matka voi olla pitempi.
10. Subventiot ovat käytössä.
11. Eläinlääkäripalvelujen saatavuutta seurataan säännöllisesti toteutettavien asiakaskyselyjen avulla.

Ajanvaraus

Porin yhteistoiminta-alueella eläinlääkäreillä ei ole virka-aikana keskitettyä ajanvarausta, vaan asiakas varaa ajan soittamalla valitsemalleen eläinlääkärille. Mikäli asiakkaan valitsema eläinlääkäri ei ole kyseisenä päivänä työssä, pitää eläinlääkäriin vastaajassa olla tiedote poissaolosta ja sijaisen yhteystiedot; vaihtoehtoisesti voidaan käyttää soitonsiirtoa eläinlääkäreiden kesken.

Kiireelliset sairaustapaukset virka-aikana

Kiireelliset suureläinpotilaat virka-aikana on sovittu sen eläinlääkäriin vastuulle, jolla on kunakin arkipäivänä päivystysvuoro. Tällaisena päivänä kyseistä eläinlääkäriä on ohjeistettu pidättymään ajanvarausten ottamisesta, jotta eläinlääkärillä olisi tosiasiallinen mahdollisuus lähteä kiireelliselle suureläinkäynnille ilman pitkää viivytystä.

Etäisyydet

Porin pohjoisimmista osista (Lavia) Porin Tikkulan vastaanotolle tuleville asiakkaille etäisyys vastaanotolle voi nousta 80 kilometriin. Asukasmääriä vertailtaessa päästään kuitenkin valtakunnallisen suunnitelman tavoitteeseen siitä, että suurimmalla osalla asukkaista asiointimatka virka-aikana kiireettömässä asiassa lähimmälle eläinlääkäriin vastaanotolle on alle 50 km.

Päivystysaikana pisin asiakkaalle tai eläinlääkärille muodostuva matka olisi Eurajoelta Laviaan ja on pituudeltaan noin 100 km, eli myös päivystysaikana päästään EHO:n tavoitteeseen alle 100 km matkasta.

Ympäristöterveysjaosto on päättänyt korvata yhteistoiminta-alueen kaupungineläinlääkärin käyntimaksusta, kilometrikuluista ja päivystyskorvauksesta hyötyeläinten omistajille 65 km yhdensuuntaisesta matkasta yli menevän osan (subventio). Hyötyeläimeksi luetaan maatilatalouden yhteydessä tapahtuva EU-tukikelpoinen naudat, sian, lampaiden ja siipikarjan pito sekä hevosten pito siinä tapauksessa, että hoidetun eläimen omistajan päätoiminen tulonlähde on hevostalous (esimerkiksi ratsastuskoulut).

Asiakaspalaute

Asiakaspalautetta ei ole Porin seudun eläinlääkintähuollon asiakkailta järjestelmällisesti kerätty. Vuoden 2025 aikana pyritään kehittämään toimiva malli asiakaspalautteen keräämiseen ja ottamaan se käytäntöön. Mahdollisia toteuttamiskanavia olisi esimerkiksi jatkuvasti auki oleva palautelomake internetsivuilla ja sitä täydentävä, säännöllisesti toistuva mutta ajallisesti rajoitettu kysely palvelua käyttäneille asiakkaille joko sähköisesti tai paperilla.

Palvelun saatavuutta ei ole järjestelmällisesti seurattu Porin seudulla, mutta asia tullaan huomioimaan palautekyselyssä. Kaupungineläinlääkäreillä on työnantajan asettama velvollisuus olla yhteydessä soittopyynnön jättäneeseen asiakkaaseen tunnin kuluessa päivystysaikana, ja eläinlääkäriapu pitäisi olla asiakkaan saatavilla kolmen tunnin kuluessa yhteydenotosta, mikäli asia on välitöntä eläinlääkäriapua vaativa.

Reklamaatioiden käsittely

Eläinlääkintähuoltoa koskevat asiakasvalitukset ottaa vastaan eläinlääkinnän toimintayksikön esimies. Jos kysymys on esimerkiksi väärinymmärryksestä tai vastaavasta ongelmasta, riittää valituksen käsittelyksi usein se, että esimies keskustelee asiasta asiakkaan kanssa mahdollisesti ao. eläinlääkäriä kuultuaan.

Jos asia ei ratkea keskustelemalla tai jos asiakkaalla on asian suhteen korvausvaatimuksia, pyydetään valitus ja mahdollinen korvausvaatimus kirjallisena, ja materiaali toimitetaan kaupungin vakuutusmeklarin kautta kaupungin vakuutusyhtiön käsittelyyn. Vakuutusyhtiön käsittely ratkaisee, onko vahingossa aihetta rahalliseen korvaukseen asiakkaalle. Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta voidaan tarvittaessa pyytää kannanotto asiaan. Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta toimii maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa ja antaa lausuntoja siitä, onko eläinlääkärin menettelyssä ollut mahdollisesti kyse hoitovirheestä. Lausunnossa voidaan ottaa kantaa myös siihen, perustaako virhe vahingonkorvausvastuun. Lausunto ei ole sitova, eikä siinä oteta kantaa vahingonkorvauksen määrään.

Vahingonkorvausasia voidaan lausuntomenettelystä riippumatta saattaa yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lausunnosta peritään käsittelymaksu.

Asiakkaalle voidaan tilanteen mukaan antaa myös tietoa hänen oikeudestaan tehdä vapaamuotoinen kirjallinen kantelu läänineläinlääkärille tai valitus kuluttajariitalautakunnalle. Läänineläinlääkäri pyytää yleensä kantelun saatuaan asiasta kantelun kohteena olevan eläinlääkärin vastineen. Jos eläinlääkärin todetaan syyllistyneen virheeseen, voidaan hänelle antaa huomautus tai varoitus. Vakavien tai usein toistuvien virheiden vuoksi läänineläinlääkäri voi esittää Ruokavirastolle praktiikkaoikeuksien poistamista eläinlääkäriltä. Läänineläinlääkäri ei voi määrätä asiakkaalle rahallista korvausta. Kantelun tekeminen on maksutonta.

Kuluttajariitalautakunta pyytää molemmilta riidan osapuolilta mielipiteet asiassa ja antaa asiasta lausunnon. Lautakunnan päätökset ovat suosituksia, mutta niitä noudatetaan hyvin, noin 80 %:ssa tapauksista. Käsittelyaika on muutamasta kuukaudesta reiluun vuoteen. Sekä kantelun tekeminen että kuluttajariitalautakunnalle valittaminen ovat maksuttomia.

Porissa kaupungin vakuutukset tehdään valtuustokausittain valittavaan vakuutusyhtiöön. Vakuutus kattaa kaupungin toiminnasta ulkopuolisille aiheutuneet vahingot vahingonkorvauslain edellyttämässä laajuudessa.

5.12.4 Toimitilat ja välineresurssit

Eläinlääkintähuoltolain mukaan kunnan on järjestettävä palveluja varten tarpeelliset toimitilat ja työvälineet. Valtakunnallisen ohjelman mukaan yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä toimitiloja siellä, missä maantieteelliset etäisyydet eivät muodostu liian suuriksi.

Porin seudulla eläinlääkäreiden vastaanottoja on kolmella paikkakunnalla. Kahdella vastaanotolla (Eurajoki ja Harjavalta) työskentelee yksi eläinlääkäri; Harjavallan vastaanotolla on tilat myös toiselle eläinlääkärille. Porin Tikkulassa on kolmen eläinlääkärin yhteisvastaanotto.

Yhteistoiminta-alueen kahdella (Eurajoki ja Pori) vastaanotolla on välineresurssit vaativan pieneläinpraktiikan harjoittamiseen (rtg, kuivakemia). Harjavallan vastaanotolla ei ole resursseja vaativiin pieneläinleikkauksiin eikä pitkälle menevään diagnostiikkaan. Kaikilla eläinlääkäreillä on työnantajan puolelta mahdollisuus perustason ultraäänilaitteen käyttöön potilasdiagnostiikassa. Työnantaja kustantaa kaikille vastaanotoille kiinteät kalusteet sekä pesu-, siivous- ja desinfiointitarvikkeet ja aineet samoin kuin toimistotarvikkeet sekä käsi- ja wc-paperit ja karvanleikkurit tarvikkeineen pieneläimille. Ne tarvikkeet, joita eläinlääkäri käyttää yksittäisen asiakkaan hoidossa, esimerkiksi tiettyä leikkausta varten

tarvittavat kertakäyttötarvikkeet, eläinlääkäri hankkii itse ja laskuttaa asiakkaalta. Kukin eläinlääkäri myös vastaa itse omasta lääke- ja tarvikevarastostaan.

Valtakunnallisen ohjelman mukaan yhteistoiminta-alueella tulisi olla käytettävissä hevosia varten pakkopilttuu tai vastaava rakenne, jossa tutkimus- ja hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa vaarantamatta työ- ja potilasturvallisuutta. Porin Tikkulan yhteisvastaanotolla on käytettävissä pakkopilttuu sekä tila, jossa hevonen on mahdollista kaataa turvallisesti.

5.13 Seuranta, arviointi ja raportointi

Kunnaneläinlääkärit ilmoittavat aluehallintovirastoon sairaskäyntien ja terveydenhuoltokäyntien lukumäärät sekä tietyt kuukausiyhteenvedossa erikseen määritellyt taudit ns. kuukausi-ilmoituksella. Valvonta- ja kunnaneläinlääkärit huolehtivat lisäksi kukin omalta osaltaan eläinten hyvinvoinnin valvontaan liittyvien tarkastuskertomusten ja -päätösten, terveysvalvontaan liittyvien käyntien, tautiepäilyjen, ja muiden vastaavien asiakirjojen toimittamisesta aluehallintovirastoon tämän suunnitelman mukaisesti.

Praktikkoeläinlääkärit ovat velvollisia ilmoittamaan työnantajalle potilas-, terveydenhuolto- ja eläinsuojelu- ja eläintautivalvontakäyntiensä lukumäärän kunnittain ja jaoteltuna päivystys- ja virka-aikaisiin käynteihin erikseen sekä vastaanottokäynteihin ja käynteihin asiakkaan luona erikseen. Käyntimäärätiedot kootaan yhteen ja ne ilmoitetaan vuosittain toimintakertomuksessa, minkä lisäksi niitä käytetään eri tilastointitarkoituksiin sekä toiminnan suunnitteluun. Toimintakertomuksen hyväksyy ympäristöterveysjaosto, joka hyväksyy myös valvontasuunnitelman.

6. LIITTEET

1. Kohdekohtainen valvontasuunnitelma sisältäen riskinarvioinnin ja näytteenottosuunnitelmat
2. Talousveden näytteenottosuunnitelma (sisältää elintarvikehuoneistot)
3. Uimaveden näytteenottosuunnitelma
4. Nikotiinivalmisteiden myynnin valvontasuunnitelma (lääkelain alaiset tuotteet)
5. Ehon resurssitarpeiden arviointi ja kohdeluettelot